«ЦЕНТРАЛЬНЫЙ ЭКЗЕМПЛЯР»

ШОАТТА, 23 МАРТ, 1968 шо. № 36 (4516). Мах 2 кап.

Масса а, мехкашкара пролетареш, вlашагlкхета!

СЕРДАЛО

(«Свет»)

Советски Союзан Коммунистически партин Нохч-Гlалгlайн обкоман, Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарчу Советан, Министрийн Советан орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУЬЛ 1923 ШЕРА ДУЬЙНА

Сихеи дикеи чакхдаха бlаьстан балхаш

Республикин юртбоахаман Министерства коллеге реченах Грозненски районан «Горячеисточненский» совхозан цхьоалагlча отделена (управляющи Шамов Идрис, агроном Владимир Очеретяный) «Лаьтта лелорху дакта культура йола коллектив» аха сий дола цlе еллай.

Шерагара шерага дикагlа хьувуьш цу коллективан механизаторша лелаю алата культураш.

Бlаьстан балхаш де дика кийча а дь хlаьа алатан дlакхуш ба уж.

Сурта тlе: шоана гу совхоза шолагlча отделене горох дlаден йоалла Э. Ахмадова агрегат.

Н. Небольсинан сурт.

СУХАЛБЕ, ГlИШЛОШЪЕР!

Ше шера план халал хьалха кхочашъяра, В. И. Ленин вит 100 шу дуьчча дина сийлеца вагтьабехара хьнаре къахьегаш ба республика гlишлошъераш.

Укх шера lалашйате дукха болх бе болш ба уж. Хьалхь ала совш а лоархlаве производственни объекташ, цкаь тубха цlенош, школаш, берий учреждени, культурно-бытовой объекташ.

Патилетка кхоалагlча шера 150 миллион сом капитальни вложенеех пайда эца безаш ба гlишлошъераш, хlаьта алха цlенош хьалдара хьалийца пачхахьалкlен вложенеш 14 миллион сом да.

Шоашта тlалатта бехктокхаме декхараш кхета а деш дукха коллективаш гlишлош сиха а дика а хьаьъяра укх шера шхьанца дено тlагlертта къахьегаш я. Цар кхьаьтта терхам тlабахийтаб гlишлошъерий болх кхетамца вlаштlехьбоккхара, чуьча торонех бивра пайда эцара.

Иштта болх беш я «Чеченингушводстрой» управлене дlа-ла лела кхоалагlчен цхьалагlчен колонний коллективаш. Цар телавца дlадоладахьд патилетка кхоалагlа шу, кхоачашъьай шин бетта план. Хlаьта иштта дика болх бу укх бетта а.

Хьнаре къахьегаш йола гlишлошъерий коллективаш кхы а дукха я республике. Цар опыто къаьтта хьахьеех цхьоалагlча квартала а шера а план кхоачашъе гlишлошъерий торо йолга.

Бакъда, массанахьа а царех лертlа пайда эцац. Хlана а цlенхашта тlехьадусаш да гlишлошъелга. Нохч-Гlалгlайчен промышленни комплексаш хьалъю кертера подрядни организаци я «Грозхимнефтестрой» трест. Бакъда, цо кхоачашъьац дlабахача шин бетта план. Цхьоалагlча квартала план кхоачашъелга а ма чубаха цlенош, юртбоахама эша гlирсаш хьалдолга а тоттера эсала леладу «Чечингсельстрой» треста, «Грозпромстрой» треста кулгалl йолча гlишлой-монтажни управленеша, дlа-юха лолча механизированни колоннаша, кхыча организацеша а.

Фуд цуь бахьан? Эттара кертердар да къахьегаш боагlача тайпара вlаштlехьа ца баккхар, халача балхашта механизаци ца яр, дикагlйола опыт шерра дlа ца йоржаяр, къахьегаш эсаре лоха хилар.

Цхьайолча гlишлошъеча организацеша болх реткорно ца бара кертера бахьан да болхлой а материальни ресурсаш а дукхача объекташка дlа-юха а йийтъе техникаш механизмаш боагlача тайпара пайда ца эцалга.

Цхьайолча моттигашка вохдуьлийт соакхара гlалатош. Эксплуатаце сихагlа хlалла еза кертера объекташ йистехара тlадерцадац деррига кизаш.

Хlана, бlаьсти яьнача хана, промышленни объекташ, мах чуlе цlенош культурно-бытовой учреждени хьалъелга сихаре чlоагlа аьттув болаш да. Цудухьа берригa низ тlабахийта беза хlара денах, сахьатах шохуьла дийадlа пайда эцара.

Гlишлошъеча трестий, управленей кулгалхоша, партийни организацеша деррига а де дера гlишлошъеча дакъа лоацача подрядни субподрядни организацешта вохьера бувзенаш чlоагlдара, царех хlаране шийна тlадлаьа декхар дика кхоачашдолга lаланидара.

Лакхбе беза заказчикий бехктокхам. Хlара объект ший хапнахьа проектни документацеша lалашъе эза цар. Даим ловкъостьа де деза гlишлошъераша.

Гlишлошъерий болх тоабара чlоагlа лоархlаме да хlара бригада, смене, участке шерра социалистически лъь йоаржаяр. Гlишлош сиха, дика, дорегlа хьалъяра вах сорцагlбахар. Даим терко е еш къахьегама оасаре лакхъяра.

Гlишлош хьалъелга сихде а механизмаш машинаш дикагlа пайда эца е вlаштlехьдаргда нагахьа санна бlарччача шера шинкхаь сменах болх бойя.

Дукхача гlишлошъеча организацей болх мохьбетташ а цlенхашта тоаде дезаш а да материально-технически снабжени елга, къахьегама дисциплина чlоагlъелга, гlишлошъерий балха говзал лакхъелга.

Вай республике гlишлошъеча хlана а шерра вежехlаьна индустриальни методаш, лертlа пайда эцац хьалха латтача опытах. Ше чlоагlа пайлане хилар практике хьахьехкад сетевой графико, хlаьта а ма шерра вежехьаьнац гlишлошъеча. Массанахьа а дац технологически карташ, эсала я диспетчерски служба.

Материаланаш тайп-тайпара конструкцеш ца хиларах, проекташта юкъе кхоачамбоацарах хиларах lалашйате дукха ха йоаш гlишлошъераша. Цудухьа гlишлой материалаш арахецача предприятей кулгалхой, проектни организацей декхар да гlишлошъераша эшаш дола ловкъостал хьар, уж эшача материалашца а документашца а lаланибар. Материалаш кхоч цэ беш лелаяр бахьан долаш, къахьегам эсала вlаштlехьбаккхар бахьан долаш хlадахача шера дукхача организацешта доккхий зенаш хинна. Укх шера цу тайпара кетинг ца хилийтара хlанзе а чlоагlа терхам тlабахийта беза экономика дешашта. Гlишлошъерга дlадолар чухахьа закха вlаштlехьдаргда, нагахьа санна дарегlа йола керда материалаш балха дукхагlа юкъехухье, материалаш кхоч а беш дlаухийте. Масала проекта тlара керда материалаш ца йоаарах «Грозхимнефтестрой» треста № 9 йолча управлене царна меттел дlаухийт хьаьа еагlа лраш. Масала, бlарччача шера склале ялдай ценанта облицовка ер йола палистироза плиткаш, хlаьта облицовочни плиткаш йоацаш бlарччача шера сагота хьийзаб управлене гlишлошъераш.

Гlишлошъеча организацей кулгалхоша, партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша цабlадаш йоахе е еша гlулакх да къахьегама дисциплина чlоагlъяр, прогулаш ераша, болх тесса лелаберашца дира къовсам доаттабар. Шендаь дlахьахха деза балхара дlабувлаш дукха мах хувцабалар, цlенхашта йоахе е еш гlишлошъерий говзал лакхъяра. Мел эшача материалашца, инструментаца, транспортаца, болх беча хана эшача баракъашца lалашбе беза уж.

Къалдеш доача гlирсий дикалга хьежжа а морально а материально а гlишлошъераш болталбоахаргболаш вlаштlехьдаккха деза гlулакх.

Хьалхара квартал чакхъяла укх эхедисача деношка болх тоабара а план кхоачашъяра а беррага низ тlабахийта къахьега деза гlишлошъераша.

Юхьиг дика я

Дика кийча ю кхьабьайхьой Надтеречни районан «40 лет Октября» яхача совхоза механизаторийн кхаш лелаеррашь патилетка кхоалагlча шера бlаьстенна. Цар февраль бутт боаллехьа тейаь мехкахр шоай техника. Бlаьсти хьакха лаьтта денхьачушаьхьа арахьер агрегаташ лаьтта аха а могаш дика я. Укх шера дlаэш ерриге культураш хьуакъое кхьа шоай боахама отделенеш, бригадаш, звенонаш.

Иштта ерригlа ца бальча денъергдоацаш дукха де совхоза къахьегамхой укх бlаьсти де деза балхаш а 3462 гектар да цар аха деза лаьтта. Цул сонгlа мехкаш даха деза, культиваци е еза, культураш дlае еза, кхы [illegible] де деза.

Дукхьал хьтта совхош 30 трактор йола совхозе. Шош арахьерача машенаш дийнахьа 1075 гектар ъхай цар, ерриге зиба моаха баьнихаб, культурйаш дlадбе болабенаб.

Къаьсттa дика иза боккаш совхоза кхоалагlча отделене. Цхьайха а трактористы вайц цу отделене шоай машенаш норма тlехкхоачаш ца еш. Цудухьа укх бетта 19 дийнахьа нормагlа 45 гектар аха езача 56 гектар ъхар цига шийнахьа буси.

Цу отделенерча трактористан Хучанов Заьлимха хlара денна 150—200 процент кхоачашъе шоани норма. Болх беш 7—8 шу а даьна хьаьна трактор а цун ю, цунца яьхна трактораш хьагга а тиш а еиа дlаьльнай. Цхьабокьда Заьлимха трактор цlенна сецадац яц. Дика да ва цун да, цудухьа бу ца болх а дика.

Дукха бе кхоалагlча отделене иштта къахьега механизатораш. Апрель бутт хьахилалехьа дерригa шоай аха деза лаьтта аха а ьаха, йоахнушахьа хlаанно дlае кийчдоргдолаш бо уж. Иштта уйле йолаш бе кхача отделеней механизатораш а.

И. ГАДИЕВ.

ТАСС-а ХОАМ

«Космос-208»—сигала

1968 шера 21-ча марта Советски Союзе сигалахийтай «Космос-208» яха аргlанара Лаьттан искусственни спутник. Спутника тlа оттаьй 1962 шера 16 марта ТАСС-о хьахихайналчо программага хьежжа космически аренаш дlако тахка лоархlа йола lалаша аппаратура.

Спутник орбита тlа веникай укх тайпара параметраш е йолаш:

мальхьа-а гобовнха за — 89,4 минут;

лаьттан тlехен тlара аттаре дукхагlа гаьна яьнача хана (апогеера) — 305 километр;

Лаьттан тlехен тlара аттара гаргагlа йолча хана (перигеера) — 207 километр;

орбита оагlора лактар — 65 градус.

lалаша аппаратурал совнагlа спутника тlа я: 19,995 мегагерца частотах болх беш йола радиопередатчик; орбита элементаш нийса йистара йола радиосистема; приборийн lалаша аппаратурал балха хьалъехьара даннеш Лаьттан тlа lочутела лоархlа радиотелеметрически система.

Спутника тlа оттаьча аппаратуро боаррамагlа болх бу. lочуухача информацена обработка ю координационно - вычислительни центро.

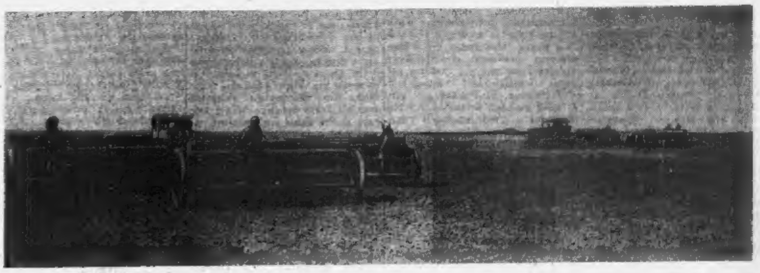

МЕХАНИЗАТОРАШ КХАШКА АРАБАЬННАБ

Бlаьстен кхашкара балхаш дlадоладе сагота бар Ачхой - Мартана районан «Самашкинский» яхача совхоза кхаш лелаераш.

Пхелагlа де ца укхаза бlаьстен юкъе ю культураш дlае болаьь, —аьлар совхоза конторе. Цхьоалагlча отделене кхашка ваьар со. Сайрангаьаьа лостам даттар. Даже а шай агрегат совие мого валар сельшиин Зуаутов Хьамид. Хийцца дlаюш латтар горох.

— Ер культура хьалха юш а тха йоахаве, — йоах цо. Из бахьан долаш боахаве lалашдовь пуи фу хац. Хlаьта хlана дlалуув Ермоловски элеватореро кlухь оаха. Фу ше дика ьые а дlа ме дуь лоаттадац из. Нагахьа санна элеваторера фу шой дашахьа хьайийца хиннадалара горох дlайийна даьнна хилд тарлора тха.

Из къамаьл дво сога сенлха чу фу чудохача юкъа Хьамид. Цул тlехьагlа тха къамаьл хьалр. Цlанна кхаьш дlа еза горох бlаь гектар а, тlаьта хlанзе 70 гектар дlайийнай.

Цхьоалагlча отделене лгана дача шолагlча отделене лаьтташ. Совхоза кертерча агрономаца Гезуев Рашидаца тхо лахар чу отделене кхашка. Сельшиний Эльмиев Идриса, Миккиев Вауде шоай агрегат ар укхаза мукх дlабувш. Лоаца хилар тха къамаьл Миккиевца. «Болх хlана бовбу оаш тха,— аьлар цо вошагlехьаш, — хlара сахьат кходе дезаш ха ца йий хlанзарахрь». Цо а цул воккъоста Идриса а хlара денна шоай сменни заданеш 20—25 процент тlехкхоачашъь.

Боахама кхаш лелаераш денхарийза бар 50 гектаре тlа мукх дlабе, цхьабакъдо алин шоаш тlехкхоачашъь а баьнна кхы а дlабуш лотт мукх. Шоай норма тlехкхоачашъярах совгlа хила лакха йолаш бу отделене кхаш лелаераша болх.

Мукхи горохи дlаера балхаш кlезиг - дукха хьалхадаьнна совхоза генараш дlаерал. Из хlана цийсленица техкача боахама кхаш лелаераш бехке боацилга гучадаьлар. Дlадахача шера lалашдаь хинна генарий фу лаар кхийтта хилар бахьан долаш хlана а дlадера копашега - дlакхоачадаьлаш ца. Из бахьан долаш Сунженски комбикормовера фу «lанна» ши да хьалха жера - вlаштlехьдаьнадац. Хlана хlаьа чоладаьл генараш а.

Дlадахача шера пачхаьалкхенга ялат доахара шера план 54 процент мара кхоачашъьанар цуи боахама. Укх патилетка кхоалагlча шера ялат эхелара план а тlайица социалистически декхараш а кхоачашдара фу еш да дь нахъалахьахд цо бlаьстана? Цу за шийга даьча хаттара долча тайпара жоп делар сона совхоза агронома лов. Гезуева:

— Хьа хаттара лиза жоп луш хилача гуравьа дено даьча балхех дувиц деза. Дико кийчдаьча лаьтта доацача хана цхьоалагlча классах долча фуша хlадийнад гуравьа дуь ялат. Хlана из деррига а кхьатарра хьатlадаьнна лаьттача хана хов вайна ялат дlаера балхаш хинал лакха йолаш чакхдаьха хиннадга. Массеха дийнайна йистелоргга тхо гуравьа дуча ялата хlара гектара тlа 120 килограмм аммиачни селитра а кхоачийташ подкормка яь. Хlанзе 2 эзар совгlа гектара тlа даь даьннад уж балхаш, ялан 2,4 эзар гектар мара йоацача. 48 сахьата чакхдаьхар лаьттанцара тlоалал сошара маккаш дахара балхаш а.

Цул совгlа, тха боахаве 1120 гектар хий рекка лаьтташ за. Дукха ца йоашкаш дlадоладаьа оаха кхашка чулоийташ хий диллара балхаш. Хlаьта укъа дlайийча дуккхача шерашка тlаьнлача баьций бlаь гектара тlа вегетационни хий дилла а баьннаб кхаш лаладераш.

Из а деррига дац. Хlанз дlадош латтача культурешта ший ханнахьа, гуравьа, аьха кийчдир лаьтта. lана замалахьа кхашка шортта органически а минеральни а удобренеш тайсар. Хlаьта бlаьстан юкъе ю культураш дlаювча культиваци йир. Цу гlулакхо чlоагlа ловкъостал ду оасара баьцашца къовсам лоаттабе.

Цхьаькка а да лоархlаш болаш. Нагахьа санна механизаторашеа ремонтникашеа юртбоахама техникана, инвентара ремонт ара балхаш дикал лакха йолаш хаьнья хьалхен чакхдаьха хиннадеце тха йиш хургьяцар бlаьстан кхашкара балхаш ханнахьа чакхдаха. Районе хьалхара моттиг дьаьккхар тха боахамо техника, инвентарь товарга хилача. Уж балхаш пхийттагlа январь тlакхоачаш чакхдаьхадар.

Лаккхургъя тха лаьтта лелалара культура а. 1966-ча шера белгалъяьча бархl севооборотах дуккхагlъераш йиза кхарерзаьй. Хlаьта йисараш ханнахьа кхарерзадара ле мех дешар ду. Цхьацйийола культураш дьттув бола предшественникаш хиннача дlа ца юаш а моттигаш кийсду. Укх шера цох кlезиг - дукха зе хуле а тlехьа тlайоагlача хана иза иште хурглан.

Иштта чакхдаьккхар лов. Гезуева ший къамаьл. Юртбоахама культураш яхера денна доши кхоачашдергхиларах тешаш ба.

М.-Р. ПЛИЕВ.

ХА КХОЕШ

Гудермесски районан «Кавказ» яхача колхоза механизаторашна кийчъяь линейка тlа оттаь тхьаь кхойтта трактор агроном, коменда лаарга хьежаш яр. Кест-кеста кхашка лаьттанга хьажа тхар колхоза кулгалхойи специалиста ши.

Укх дlаьхача lай дика тlоала lайнай лаьтташа. Цхьабакъда, колхозашта тоо ю атта боа йиш йоаза. Цудухьа трактор кхай тlа яккха могаргйола ди тувиа ца долийташ лорадир укхаза.

Ер шолагlа кlир да колхоза кхашка дийнахьа буси цахаддаш тракторий таташ латта. Йоккъа хулача районе къаьстта боккхача лоархlаме да ханнахьа лаьттанна тlоадал сошар. Цу гlулакха оттаре хьалха боккха терхам тlабохийтар колхозе. Шин-iкхь дийнахьа еррисача хьиба тlа мукха баьхнна баьнна гурахьа йийнача культураша культиваци ен ба механизаторш.

Хlана хьаьаьра теркиц тlабохийт колхозхоша кlа дlайийнача кхаште. Цхьатарра, юкъе йовкъаш йоаиш хьетlадаьннад боахка гурахь дlайийна 900 гектара тlара кlа. Цо дег гlоадах кхаш лелаерий. Беррига низ тlабохийт хьувлъам лаккхара. Хlара денна кхашка минеральни удобренеш дlаувзаш а колхоза самосвалаш. Тукоие сельшиша удобренеш тонсаш хьинаре къовьет трактористаша Калоев lаьлас, Абдулхаиров lаьла-Пашас. Хlанзе кlа дlайийнача ворхl бlаь гектарах хlаранена цинь центнер кхоачийташ аммиачна селитра тесса.

— Укх денешка самодег ийтар тхона, — йоах колхоза председатель, лов. Ж. Рашиева, — тхоай вешх бlубонаа хиларах юкъахийтар оаха из.

Шерагара шерага дукхагlа уж колхозе минеральни удобренеш. Уж лоаттара лаьрхlа помещенеш йолаш я. Колхозе йолача агрохимически картограммаша ловкъостал ду лаьтта хьалдеш йолча удобренеех кхетамца пайда эца.

Цхьабакъда, минеральни удобренеша дуча пайдах тийша ца lеш колхозхоша чlоагlа пайда эц кхыча кхоачамех а. Дlахьача lанна кийчъяь лаьттанца кхох вlашагlъейий дика компосташ.

Укх шера шекарь свекла дlае лоархlача цхьа бlаь гектара тlа органически удобренеш тоссаш ба колхозхой, хlара гектара итт тонн кхоачийташ. Духьал цу цхьан гlулакха а тоара кулийтаргья гектара тlара хьувлъам лаккхбе.

Дlайийна йоалаш латт горох кениц. Укх денешка гиуаргаш дlае болалургба механизатораш.

— Дlадахача шера чlоагlа хьайкхьар гиуаргаш, духхьал цу цхьан культурех 60 эзар сом цlена пайда хилар тхона, — йоах колхоза председатель, из культура дика хул тха кхашка. Цудухьа ма дукхагlа дlае еса за тхо.

Гиуаргаш дlаювргйолча 350 гектара тlа жакха баьнна а баьина, оасара баьцашца къовсам лоаттабеш культиваци еш ба трактористаш Дибиров Хьумайд, Эльмурзаев Халат, Чатаев Махьмад.

Дикаллайтар колхоза правлене механизатораштa салаlара а кхача лоаттабара а гlулакх lалашде дезалга. Иштта дика латт бригадашкара агитационно - массови болх. Толамий лард хинна дlаоттай патилетка кхоалагlча шера тlайица декхараш кхоачашдара механизатораштa юкъе шерра яьржа социалистически лъь.

Хьалхаре тlа оаза бола артела колхозхоша. Цахо ца дезараш хуьеха за хьувлъам кхебара, цхьабакъда хlинара техкаш лох ца воалийташ къахьеге шоашкарча пачхатни байракха сий лакха лоттаделргда цар.

Т. АРЧАКОВ, собкор.

МЕХКДАЬТТА СКВАЖИНАШ ЙОАХАЧА ХАНА

шера тохкаш бе йиш я И. Ашабеково цlерагlча мехкдаьттан химни Азербайджански институтa lалашхой конструкцеех вlашагlъедача, ааприволникашна болх беча къаьсттача приборий ловкъостала.

Буровой турба чу электробура цийсса тlа йоалла прибор. Цо ист гlоалаша ен йола удельни духьале. Хьакхьача заннеш лакхе хьалтlатеа электробура силовой кабела чу гlоада. Геттара кlоартача а ше тlехдика болх бу хилар хьахьекхад прибора.

Баку. (ТАСС корр).

НОХЧ-ГlАЛГlАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

ПРОФЕССИОНАЛЬНО - ТЕХНИЧЕСКИ ОБРАЗОВАНЕ БОЛХЛОШТА НОХЧ-ГlАЛГlАЙ АССР СИЙЛЕН ЦlЕРАШ ЯЛАРАХ ДОЛА

Профессионально - технически образоване даькъе дика гlулакхаш барагlхувларах сийлен цlераш лелла:

Нохч-Гlалгlай Автономни Советски Социалистически Республика профессионально-технически образоване заслуженни мастера цlи

Дохин Георгий Васильевича — № 5 йолча Грозненски городской профессионально-технически училища производственни lомабара мастера.

Нохч-Гlалгlай Автономни Советски Социалистически Республика профессионально-технически образоване заслуженни хьехархочун цlи

Ахматханов Исраила Закиева — Нохч-Гlалгlай республикански профессионально-технически образоване управлене начальника заместитела.

Сергиенко Николай Яковлевича — № 22 йолча Грозненски городской профессионально-технически училища директора.

Тхостов Боспулата Тимбулата — № 1 йолча Серноводски юрта профессионально-технически училища директора.

Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель И. АЛМАЗОВ.

Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Г. СКЛОКИН.

гор. Грозный, 1968 шера 21 март.

СОВЕТСКИ СОЮЗЕ ГlОЛЛА

БlАЬСТИ ЯЬННАЙ, НИНЪ ЛЕ БlАЬСТЕНА!

Бlаьстено Черноморей Закарпатей лоаш дошадаьд, хиш тlара ша хагбаьб. Хlаьта а март юкъе бахча арктически мялаша кlезиг-дукха тlехьаьнккхай из. Кхьиметтел Кавказа лоамашта юхе а Крыме а лоlаех лов хала даьлар, хlаьта бийсашка гlораййора.

Цхьабакъда, шелал оттаро лаьтта лелаерий планаш хувцац. Мекка къулбехьен районашка бlаьш гектараш тlа бlаьсти хьалха ю культураш дlайийнай. Кубана лаьттагlа дахад люцерна фу, хlаьта цул тlехьагlа алатий культурай аргlа а хьахьачий.

Сихъаь бlаьсти ю культураш дlаюш латт Среднй Азе. Украйна дукхача моттигашка лаьттанш тlоадала къе да. Гlулакха вальхала ялар кхашкара балхаш йистедахара ханех тийша да. Таджикистана хьалха латтача боахамша, масала, пхьэ-ялх кийнахьа йистедоакх ца йола арташ дlалувлга.

Гурахьа дийна ялаташ сиха дегlаухаш латт Тянь-Шаня лоамашта юхе гlолла. Мургаба атагlа (Туркмени) ца йоахъьтаро торо хилийтай хьаккlаш кlие йолае. Киргизе Чуйски атагlарча кхашка арабаьннаб свекла лелаераш. Цlе-кlайча моргана хьелахьай среднеазиатски бешанаш.

Бlаьстено доаха еа холу, къуабехьа ховенна ца lеш, кхычахьа а. Тхов тlара тlадданаш лега долаленних Алтае а. Краера колхозаши совхозаши фуна холкаш етта йолаеннай. Моттигера удобренеш кхашка кхухьаш доах Брянски, Смоленски, Горьковски, Белгородски, Волгоградски областий боахамаш.

КЕМАШ ДОЛАДАЛАРА БАЙРАКХ АЛЛЬЙ

РОСТОВ-на-ДОНУ. Дона тlа кемаш доладеннад. Ростовски порта причалагара Азове а дlаха форлах хий кхетача кхачвалиа а аха [illegible] ски теплоходаш. Царна тlехьа мехкьанцара пассажираш дlабахаб Дон доладуча оагlора Старочеркасски станицагеи Багаевски пристанагеи кхаччалца. Йуъь кхухьа теплоходаш Дона йистерча колхозаштеи совхозаштеи доаггор кийца-дахад.

Соахкарчул ма цlера хьалхагlа доладеннад укх шера кемаш дела.

«МАРСЕН ЖlОВНЕМ» ЦlЕЙ

ЯКУТСК. Деррига дувен тlа йоазаш йолча В. Мухинай «Болхлои колхозницеи» яха скульптура укх денешка хьалъйттар гореда Алдана цхьан майда тlа. Цхьабакъда, из хьалъьяр... дийх. Укхаза хилар кхаь дийнахьа лаьтта «Марсен Жlовна» яха цlей чакхдоалам баь дукха а цал юкъе бола халкъа сакъердам.

КРАЙН КОТЛОВАНА ЧУ... ЙОДА

УСТЬ-ИЛИМ. Усть - Илимски ГЭС хьалъеча цхьа ший тайпара бола цинь баь яьлай № 12 йолча портально - стреловой кран. Боккха иза болча массеха тагачо 40 метр лаккхе 230 тонн езен бола из lалашьяте йоккха хlана лоархlа цу гlулакха лелкача маьхъал тlа гlоала «токхаль дlайихьай» ше хьалха лаьттача моттигера 100 метр гаьнача котлована лаккхерча перемычке. Гlишлошъераш укхаза цуш ловкъостала илетана чу йетан йогга бувлургба.

(ТАСС).

Тийрка йисте Советски Іаьдал оттадаь 50 шу

ЛАЬТТА–КЪАХЬЕГАЧА АХАРХОШТА

АГРАРИН дош майса къаьстадар социалистически революци котъялара лоархІаме гІарта хьалех цаІ хиларх В. И. Ленина, къаьстта а Росси санна болча ахархой мехка.

Цунна цхьаьна В. И. Ленина къаьстта белгалъяьхай бахаш бола нах къерттерча дакъе къахьета ахархой болаш йола мехка къамий йистош. Азербайджана, Груле, Армене, Дагестана, Горски республика коммунисташка 1921 шера апреле ше дахьийтача письмо тІе В. И. Ленина белгалдаьхад. «Кавказски республикаш — Росел дукхагІа ахархой мехкаш» хилар.

Белгахь, ахархой пролетарски ахпролетарския доакъоша бахача мехах 68 а шаьрача меттигашка 65 а процент дІалоцуш хиннача ХІирашкахьа, ГІалгІашкахьа, Нохчашкахьа, Черсашкахьа, Балкхарошкахьа аграрни дош дукхача адамий вахара е валара дош да а дар. Кхыметтел колониальни Іаьдалаш а кукІарал ца хича ца долаш хиннад доамарой вахара эша хьалаш доацаш хилара. Мехка революци котъялари Советски Іаьдал оттадари шоЙ цІерала айхха хувалдена хиннача Г. К. Орджоникидзе яздаьд: «...доамарошта терхам тІабахийтар Къилбаседа Кавказе чІоагІа кетадаь хинна лаьттан дош лоамашка бахача нахагахьа аза оплангара дене къоастадара маІан долаш дар».

ТоІабах баьхна, экономически, политически, культурни гІулакхашта байха хинна доаман нах объективна кийчбаь бар эксплуататорски классарца ховдамбалдаш тоеллабалара. МаІан дукхьал ца далиш а доаман наха Октябра идеяш селлара атта тІаийца а кхыметтел шоай вахар дІателаш лоравь а йола «тамаш».

Довлаш долча бІахьарех мехка центральни районашкарчул тІехьагІа чІоагІленнад Советски Іаьдал Тийрка йисте. 1917-гІа шу чакхдоалаш 1918-гІа шу долалуш лаьрххІа наступлени йолайир контрреволюце, кхьаьна Советски республикана дукхьарча къовсама плацдарн е дагахьа. Уж зуламера тІлаш кхоачашьара баькха эггара хьалкара гІа бар къамашта юкъерча, вежарашка бола нах боабеча граждански тІема ала кхьар бахар.

Цу гІулакха пайда эца дьаьхІар реакционни низаша, белгала аьлча. 1918 шера январе г. Моздоке хиннача Тийрка йистерча халкъий 1-ча съездах. Цига полковника Римера дІадийхар, нохчащтен гІалгІаштен дукхьала казакаш тІом болабара съездо санини дуга. С. М. Кировен ЙоЙ Буачидзен кулгалдеш хиннача большевикаша съезда дерриге аьрдехьара низаш юоашта гонкахьа вІашагІа а теха, контрреволюционерарш юкъатохилга вІашІехьдаьккха ца Іеш. Советски Іаьдал оттадарген эгарни дош нийсхоина къоастадарген бахача новкъа гІелла ховламболлаш бола гІа бовкихилга а вІашІехьдаьккхар. Съездо чІоагІа-раьза а хинна тІайийцар кхаь лаьттан дош къостадара оттаергІолча программа юкъара принципаш тІайола декларации. Цу тІа, мадарра аьлча, белгалдоахар лаьттан дош моллагІча къамах бале а берригача къахьегача ахархошта

аьтта бале тайпара къостаяшалаф ца хилар. Из къоастадара лафІ лаьрхІад съездо дерига лаьтташ потъарчал доацаш цар тІа бра[к] бола болча ахархошка пайда эца дІалула.

Хургйолча лаьттан реформа керттера дакъа лаьрхІар декларацие помещикий, казенни, хІаьта иштта хьалха хинна кабинетски, килсий, монастырски лаьттан садоаллаш ца доаллаш мел йолча инвентараца цхьана юхадоаккхаргІоацаши соверхен пайда эца а моалле а къахьегача халкъа дІалулгах.

Цу тайпара, Тийрка йистерча большевикаша, контрреволюцие дорха дукхьале ошшехьа а, Моздокски съезде а тІехьа вІашІехьдаьккхар пролетарски революце цІерагІа Росе чакхйоаккхаш хиннача лаьттан реформа лоархІаметІара положенеш дІалхайлеелга. Цхьабакъда, цу съезде шоай вихалаш бакхийтанза долча йіарчача халкъел къайлагІа къоастаде йиш йолаш лахар лаьттан дош. Из дош къоастадулургдоацаш къоастале доацаш ар Терски областе дахача дерригача халкъаша цхьаьна а юкъера ца доаккхаш доаькъе а лоархІоаш 1918 шера 15 февраля г. Пятигорскe гулъе лаьцІа хинна Терски области халкъий ІІ-гІа аргІара съезд.

Краерча къахьегача адамий долІам кхоачалп-а-йош, съездо 4 (17) марта сошам тІайийцар Халкъа Комиссарий Советий Іаьдал бакъдаь тІаццалла аьнна, съезда президиума тІайиллар В. И. Ленин керте латтача Советага моаршал дохьийтадага.

Къаьстта ира латтар съезда лаьттан дош. Лаьттан дош фуннагІа-моллагІа цаь а машара наькъаца къоастале гІа вІашІехьдаккха аьнна ахархой нахаз[аш] дар халкъий викалашка.

Съезде ше къамаьл деш нохчий халкъа викала А. Шерипова йоахар, доаман наха къоабалду лаьттанна социализаци яр, уж чІоагІа латт помещикаш лаьттай доалара бахара тІехьа... Лаьтта цу тІа къахьегачарга кхача деза. Цар къамаши дьицаш моллагІча тайпара дале а. Тхона кертера дар, йоахар цо, лаьттан дош да, хІаьта Халкъа Комиссарий Советто ца тхона махеттара а къоастаду, къахата тІа меттел, гІуланкхага дилдача а: Халкъа Комиссарий Совета декреташта нохчий халкъ дукхьала хургдац аьнна хет тхона.

Лаьттанна сов чехка советашка йиза ярг ца хиларах дийцар П. Ахриева гІалгІай халкъа цІерагІа. Цо белгалдаьккхар, Росе лаьтта дукха хана дена къахьегамхой бе лаха хилар а хІаьта лаьттанна социализаци ярах дола хІамаш гІалгІашта Моздокски съездал тІехьагІа мара хайна ца хилар а.

Делегаташа даьча къамаьлашта юкъера лоархІаме меттиг яр лаьттан дош къоастадара машаца наькъаш лаха гІерташ хилар.

Из къоастадар дукха къовсам а доаттабеш, большевикаша къаьстта уйла тІайохийтар къахьегача алмашта классови санкхетана уйла деу чу йоссаяра, хьагучабоахар ца къоастаделга Учредительни собрани гульяраца тІехьадоахаш бараш.

Реформа проект а цу дешах йола доцдал а-хийцаре съезд къаьстта лаьттан севий оІашагІадалла краерча дерригача халкъий викалаш юкъе а болаш. Лаьттанна социализаци ярах производства ерригача кечалашкен средствашкен социализаци ярга хьа боаккха хьалхара тІа доархІар сецце. Дерригa лаьтта мах боацаш къахьегача халкъа бе ваха деза дар. Лаьттана болх бечо мара а цу тІа ца болх мел беча хана мара а цу нах пайда эца йиш ца хилар лоардІар.

Сецце кхетадора, Тийрка йистерча хьалашка из дош къоастаделга помещикий доал лаьттанна тІера дІадаккхаза ярг ца хилара тІаІеттадена ца Іеш, къаьст-къаьстача халкъашта юкъера лаьттан гІулакхаш къоастадаза ларг ца хилара а тІаІетталургдолга, хІаьта из тІехье во болаш хила могаш дар. ХІаьх, доккхийча лаьтташта тІера помещикийн кхьадаеш доал хІадаккха лерхІача хана а дерригa лаьтта пайда эца юалаьъга дохача хана а, белгала, [illegible] лаьттан [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Сецца дІачуенна резолюце [illegible] съездо Терски областе лаьттанна социализаци ярах дола Закон чакхдоаккхар дукха съезда резолюце отталера эггара хьалха инвентарь а тІехьа дерригa казенни, удельни, монастырски, килсий, къа ца хьетача наьха шоай доалахьара лаьттан а хІаьта иштта цхьаьнца баьцех пайда ца эцаш лаза городий, слободий, общиний, общестевий, племений, халкъий, бІен доалахьара юрта боахама [illegible] лаьттан а сон чехха [illegible] доалахьа хІалрдаь.

Терски областера ерригa лаьттан ченаш а, хиш а, хьунаш а иштта сов чехка областной лаьттан Совета кара хІачуйоххаш яр.

Лоаман нах хІара шера шоаш йоалагІа нийеча лаьттах шоай хистача средствашкара доацца бІаьш аьзарш сошам телаяьа ца боалаш хиларах мукъабоахез. Социаш яр арендаторствахи субарендаторствахи йІаьхий хулаш йолча мотарча буржуазе даим делаь килоозалаш а.

Резолюце тІа белгалдоаккхар йоал сов чехка тІера дІайоаккхаш хІарйоалах нийса ахархошта къахьегар хинна лаьттан цу тІехьарчарга дусар областе лаьттан дош боакъонца къоастадаь залалга йолча хана. ХІаьта къа ца а хьетеш долачерчара лаьттан лаьттай Совети кара доахар.

Резолюце боакъонца белгалъяьккхар лаьттай Совето лаьттанта доаллара порядок. Цул доалахьа дІаналва мел даха лаьттан нийсхоне а къахьегарашта а дІадекъа дешш ляр. Лаьттан декъара порядок нийсъьъяр шоллагІча съезде чІоагІдаьча къаьстача «инструкцеца.

Совета иштта тІалуллар съезда решенеш практически чакхйоахача хана дукха тарлуш дола дерригa лаьттан къовсамаш къостадела а.

Съездо Терски областной лаьттан Совета тІадиллар «...Терски облаcта лаьттан лаьттанна еча социализаце принципагІа къахьегамхошта юкъе нийсхоина дІадекъара еррига илли сов чехка кхоачашъе а хІаьта иштта за Іулош Іа даха Дагестански област[ера] Тифлисски губернерен Терски областе [illegible] [illegible] Терски [illegible] Бу[illegible] губернешка кхуллараха дола дош лергІалакхха а йоалулга».

Халкъа Совета тІалуллар сообщеней цхьаьна толлада, юрта бахаши юртбоахама промышленности айяра сихха де дезар дела.

Сийдо, Совет нийсхоина лаьтта декъаьна ярг ца хиларах йолча [illegible] [illegible] ца а Іеш, нийса белгалдаьхар де лерхІарени хургйолча лаьттай оргаши декхарени, хІаьта а цул тІехьагІа хьаьхенхар бахача наьха къаьст-къаьстача категорешта лаьттанца кхоачамбара принципаш.

Лаьттах пайда эцарен лаьттанта доалларен дешашка юкъарчал доацаш ульжа езараш Советаш шоаш а йоашаш, шоай терроторей доаленел чухьа шоай ченашка, хиница, хьунашца цхьана лаьттан декъалга [illegible] тІалоожален я [illegible] хьалхайхара хинна, халкъий Советашка [illegible] [illegible] лаьттай отделаш яр.

Лаьттах дола дерригa [illegible] а Терски областа терратора тІа [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] деша а къоастадела хана лахера инстанци Терски областной лаьттан отдел яр. Общественна пайдана йолча культурай учет легелга, цара доал. дела, уж дореле тІалуллар округий лаьттан отделашта, отдельски Халкъа Советашта, хІаьта кулгалдара боиъо «...Терски халкъа Совета лаьттан отдела» яр.

Съездо оттадь кхоь лаьттан дош [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] лоархІаме чу лаьттан [illegible] [illegible] лаьтта [illegible] оттадь порядок.

Отталча боакъонех, эггара хІалха лаьтта дІадечь районашка лаьттаниен инвентарашца ІалашбІе дезаш бар эггара чІоагІагІа уж ошараш, вешта аьлча хІаланалц цу районе лаьтта делалош а болаш, цхьабакъда, е шоай доалахье а, е дийкъа хьадеина а лаьтта доаман хиниараш. ШоллагІча аргІана — кІезиго лаьттан делаш барам. КхоалагІча — берригa цуж кхойсе ахархой делала кхоачамхилал болча барам.

Бахамни Іалашдара аргІан принцип оттальар садоаллен ца доалден [illegible].

Цхьабакъда, белгалдакха деза съезда решена цхьыметтел геттара дика кхоачашьеш хилча а лаьттах пайда эцар гІулакха краерча халкъашта юкъе боакъонца йола нийсхо ІалашъюлургйоалаШ хинна цІ хилар, хІана аьлча съезда решенагІа хІано уйл саьхьата конфискаци еши ахархошта хІалуши хинараш помещикийн пачхьалкхени доккхой лаьттан мара дамар. ХІаьта [illegible] станицай лаьттах лаьцна аьлча, уж вІалла кул тохаш а дацар. ХІаьта конфискаци е езаш хинна дукхагІа дола лаьттан, Черсашкахьа санна, ахархой къычахьарчарга хьежача лаьттанца дикагІа ІалашбІаь хиннача районашка хинна хиларах, лаьтта эггара чІоагІагІа эпаш тиннача доаман накага ца сихха дІаяхача йиш болаш дацар. ХІана укх сахьата леш дола къамаьл доаман наха шьрачара лаьтташ хана дулгах мара хиза йиш йолаш дацар.

Хьаьте, 1918 шера лаьттан [illegible] Тийрка йисте торо [illegible] мехка [illegible] районашка [illegible] [illegible] хилла лаьтта, лаьттан дол дош къоастадара чакхйоахар [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

1918 шера 1[illegible] марта Ной Буачидзен Ю. [illegible] [illegible] а лол дар арадаьккхар Пятигорски съезда решенеш практически чакхьахара ваь дІайолаль, лаьттан хьакъехьарча дешах дола декрет.

Тийрка йистерча халкъий съезден Терски СНК-ан решенеш кхоачашъе а еш, краерча ерригача къамий районашка къахьегама адамашца кхаьбаь бетта цІендаь хІадаькхар доккхийча лаьтташта хинна доал.

Конфискаци яь дерригa помещикий а хІаьта иштта пачхахьалккхен а лаьтташ пайда эца ахархошта дІаденнадар. Цу лоархІамерча гІулакха Іаьдала органаш моашта кот гІоргела е гІерташ лаьттай дакъаш ю дукьале ховдамболлаш шІатохара геро кара доаш йола къаьстта отрядаш вІашагІьетташ хиннача болача цакха къеегІа долча даькъах. Цу цхьан хана къахьегамхоша дерадора лаьттан къаьст-къаьстача наха массе чайпарча цхьаьнаца дІалургдоацаш помещикий инвентарь лечхъаргІоаш.

Из болх дикагІа вІашІехьбаьккхаш толамегІен чакхбаьлар Черсашкахьи ХІирашкахьи.

Эггара дьалха лаьтташ доацаш болча доаман цхьа хьаьтан кхоачаш гІертар лаьттан органаш. Балкхарой алхха цхе общественна делар хьалхагІа цар помещикашкара йоалах ийаь 12265 дестан лаьтта.

ГІалгІашкахьарча доамароша моацна дІачІоагІйр Галашкински войсковой оалаш хинна лаьттан участок — 33.423 десстан. Цул совгІа, конфискаци йир АлхасъогІар, ЭлерлоогІар, ТаймазогІар, Бекович-Черкасскийха, кхыча меттигерча хьалдарий, эсарий, инаралий имеенешта.

Лаьттан доацаш хиннача Нохчашка [illegible] [illegible] [illegible] дІачІоагІдир хьалхагІа йоалах ийаь хинна лаьтташ.

Шаьрха а белгалдоакха ваь, цу ховдамболлаш йолча хана краерча лаьттан фонд дерригача халкъашта юкъе а хІаьта иштта цах бахача пункташта юкъе а оькъара дакъе йиза нийсхо вІашІехьъяккха практически торо хинна ца хилар. Цу гІулакха бокхь кийчон бола эшар, дукха материальни средствош эшар ахархой дезалаш кхаьча меттигашка баха ховшабелга вІашІехьваккхара. ХІаьта, нагахь санна цу хана Тийрка йисте граждански тІема ала бальна хилар а тІехьарча ханнашка лаьттах дола дош алхха горза низаца къоастаде гІерташ хьийза хилар а теркалдича, съездо аграрни реформи тІаццари ца чакхъяккхара, белгала, большевикий йоккха котало лархІа йоагІа. Съездо реальни торонаш дІайийр лаьттах дола дош дийза къоастадара йолча наьъта тІа, цу хьагІоразьа эггара хьалхара ховдамболлаш бола гІа баьккхар.

Лаьта къувсаш хинна лаьттах дола дош къамашта юкъера доаман дукхьа хьаст болчара кІезиг-кІезига доалаш лоамарашха бола пролетарски ахпролетарски нах классаш а еш большевистски лозунгашта вІаш вІашагІехетара бале хиларга доалаш латтар.

М. ГИОЕВ,
исторически Іилмай доктор.

К. Маркс ваь 150 шу дизарга

Ленинградерча Салтыков-Щедрина цІерагІча Публични библиотекерча «Плехановa ЦІагІа» лорадеш да марксизма пропагандиста Г. В. Плеханова хинна шоалмо кхы гулдаза дола книжкаш. Коллекце 68 книжка — уж Карл Маркса а цун Фридрих Энгельсана цхьанa а дола балхаш да. Ше къаьсттача термаш да Ф. Энгельсен. Плеханов доттагІала гІулакхаш лeладеш хиннача Б. Маркса мехкарий Лаура Лафарген, Элеонора Эвелинген автографаш йола книжкаш. Укхаза а Плеханова шийхинна цхьайола хІамаш а. Парижа юкъе а маттахьа мара йоаца скульптора Борис Шатца ль Карл Маркса барельефи цхьан гомй чу вІашагІтеха К. Маркса, Ф. Энгельса дезала члений сурташ, Женеверча Плехановa кабинето хинад уж.

Лакхерча сурте тІа: цхьан гома чу вІашагІтеха К. Маркса дезала членийн гаргарча наьхен сурташ. Г. В. Плеханова Женеверча кабинете хинад уж.

П. Федотова сурт.
ТАСС фотохроника.

Сурта тІа: Г. В. Плеханова цІий хиннача библиотекацара книжкаш тІалаттача тархена хьалташка латта Іилман болхло М. И. Лебедец (лоехьардар).

П. Федотова сурт.
ТАСС фотохроника.

ИШТТА ДАР УЖ БИРСА ДЕНОШ

1917 шу юкъе дахача хана Грозне венача сона, зІамигача сага атта кхетадулургдолаш дацар цу хана городе лаьтта хьал. Ниих баьнча санна хьувзар нах. Улицашка, къаьстта а городской беша цІаьхха нах — гул а луш, митингаш хулар. Къамаьлаш дерашта юкъе къовсамаш дулар. Юххера а се болхлоех дІайийна ваьлча мара кхетадахзар аз, цхьан оагІора Терски области атаман Караулов керте лаьтта казаклий кертербараш, хІаьта иштта грозненски буржуазии, вокх оагІора мехдалаьтта промышленник Чермоев керте лаьтта нохчий буржуазии, кхьаьбараши къамашта юкъера моастагІал хьалхьеде а. къамий моастагІал бахьан Іоіемадеча цІела хьела а яь, революце аьха коталонаш дІаяха а, хьалхь хинна, революци хилалехьара норкъкаш юхаметтаоттие а гІийрталга.

Латта хьал къаьстта а дика кхетадир аз Терски области халкъий II-ча съездо Терски областе Советски Іаьдал оттадар дІакхайкадича.

ТІаккха 1918 шера март бетта г. Грозне болхлой отряде — № 1 йолча бронепоезда тІа гІулакх де вахар со. ТІехьагІо, бронепоезд дІадьаккхачул тІехьагІа, 1918 шера 3 маe сай новкъостаща цхьана Грозне ни. Ливандовскен Гикалоен вІашагІделлача Шеча Эскара мугІарашта юкъе вахар. Тхо ни. Гикалос ше тІайийцар. Оаха дехарах со а сомо кхьабараш а пулеметни команде хьожайир цо. Иштта дІаволаделар со Шеча Эскаре гІулакх де.

КІайказакаши царца цхьана г. Грозвера буржуазии фухха даь а Советски Іаьдал дІадаккха гІертар. Цу гІулакха Караулова а санна шоай тийшабола хьуьзабора Чермоева, Чуликова, Нохчийчерча кхыча бІаьхийчар.

Цхьабакъда, Грозненски партийни организаце доккхий низаш оарцагІа а дьха, Шерипов Асланбек, Жидев Іабдул-Рашида, кхьабараш санна белча наха лакъа а лоацаш, дукхача нохчий къахьегамхошта юкъе боккха кхетама болх бовржабир, Советски Іаьдало кхоачаме лерхІараши цул декхараши царна доашха а хоашхаш.

Октябро аьха коталонаш къамашта юкъерча моастагІала цІела хьела а яь, хІалакьелга шоай вІашІехьа ца даллах кІайказакий бІехалаши буржуазии тийшачул тІехьагІа. 1918 шера августа юххье контрреволюционни Моздокски Совето Грозненски станица кІайказакашта тІаццаладар Шеча Эскара командованена гера Іоцилла а большевикаш кара боалабе а ультиматум дулга. Из ха а хайна, тха командоване, кІайчар ультиматум кхачарга а ца хьежаш, 10 августе ультиматума хьесапе кІайказакашта тІадиллар 1918 шера 11 августа 7 сахьат хайнлехьа гера Іодуллийта. Цул тІехьагІа из ха 10 сахьатага кхаччалца тІехьаьккхар. Тха командоване шоалагІа из хьадийхачул тІехьагІа 1918 шера 11 августе ІуйрІийна 10 сахьат лаьтча гор. Грозвена етта йолайир казакий киназа гургалаш дахача бада тІа отталь пулемет. Из пулемет бронепоезда тІара техача йоакхача топо дІалаьккхар. Иштта болабелар контрреволюце вІашагІтехача низашта дукхалара грозненски болхлой турпале тІом.

Тха командоване мукъагІа яр 5 рота, пулеметни команда, артдивизион, дошлой развездка юкъе йола Шеча Эскара отряд. Къаьнача промыслай болхлой рота, Заводской района болхлой 5 рота, г. Грозне станлен депон болхлой тІема дружино, самооборона 8—10 рота юкъе йола Пролетарски батальон. Цу массанех а дукха совгІа-эцашагІа воалаш 3500—4000 саг хулар, тхона дукхьала оттаде кІайказакий дика герзаница кийчъяь 13000—14000 саг хинзача моттиге.

Хало хулийтар, кІайказакаш гаьва дукхагІа хиларо хилийта ца Іеш, гор. Грозный кІайказакашa къаь оагІора ге бах хиларо, тхьга эшаш йола кхачан запасаш, тІема кхоачам а герз а тоъал ца хиларо.

КІайказакашта дукьаларча къовсама цу халачен кхохкаенначен юкъагІа нохч-гІалгІай къахьегама халкъо доккха новкъостал дир тхона. А. Шерипова вІашагІделлача Нохчий Шеча Эскаро, [illegible] заводашкара дена Ильински станицага кхаччалца йола фронт дІа а лаьца. кІайказакий вІаштІехьалийтазар тхона геттара гобе. Грозне вІаь дийнахьара тІемаш болча юкъагІа тхона цхьань лоташ яр бакха йоккхий йоана нохчий группаш а. Геттара дукха нийслора нохчаша воашта кхуьа спекалаш тхона — нІесэскархошка цхьана маш моттигаш.

Нохчий гІалгІай халкъий оагІонгахьара геттара доккха а кертте да а новкъостал дар Дагестана, Нохчийчене, ГІалгІайчене, Черсашкахьа тха командоване кийчъеш мел хинна кхачан продукташ Нохч-ГІалгІайчен наькъашка гІолла г. Грозне тІа а ухаш, цара тхо кхачаница Іалашдеш хилар.

ВІаь дийнахьарча тІемашка, пулеметчик а волаш, дакъа лоацаш хинная со. Тха пулеметни командага 16 станковни массанех ручной пулеметаш яр. Пулеметни команда юкъарчал доашнаш И. Ф. Гикало командующени хиннача Шеча Эскара штаба кара яр. Пулеметаш фронта ерригача линегІа дІа-са нийсъяьар. Со, пулеметчик махазара, фронта тайптайпарча доакъошка хулар.

КІайказакаш цкъа гІийрта ца Іеш тха Грозвера арадаха гІийртар. Цхьабакъда, цар атакаш болхлоша тІемахошен нІесэскархошен массе а хана юхаеттар, царех дукха нах боа а беш. Къаьстта а дика дагайоагІа сона кІайказакий шо атака. 1918 шера 1 сентябре кІайбарашa Іурра казармашта эсарий сотнеш тІалехкар уж чуерaне дагахьа. Отделене командира приказагІа пулемет, къайлачара ара а ийкха. Дундуковски улицагІа (хІанзарча Революце проспектагІа) тІаоагІача моастагІчоа етта волаелар со. Пулемет етта йоласча атака сецар.

Из атака ен доккхий зенаш ц[х]ьлар кІайказакашта, хІаьта а царна лозама хІана карагІа а дала[р], тха тыле кхачара лекхар кхоачаш а дулаланир царга, тха тІемахой найрен дина долаши чІоагІа дукхьала оттар бальан долаш.

ТІаккха аьттув ца болаш бесачул тІехьагІа кІайказакий командоване Прохладнерен Пятигорскерен Грозвена тІайолайир 2000—2500 [illegible] казакий дора. [illegible] хІанзара «Красный молот» яхав завода районе керда наступлени е кийчъулга хайнача тха командоване ца фронт чІоагІйир шоай резервашца, бронепоезда тІарен фронта кхьача доакъошкарен массанех пулемет а хьожайир цига. МоастагІчо 15 сентябре сецца наступлени йолайир. Тха тІемахоша (къаьстача фронта командующие воа. Маслова приказагІа) моастагІа гаргга тІа а вайта, тІатеІІаеш пулеметаши топаши йийтa 3—4 сахьат залаlезьа атака юхатеха ца Іеш, цар мокх йоха а йир. 150—160 кІайказак плен а воалайир. Из тІом беш вийна а 1000 совгІа саг тІеранбьар моастагІчох.

15 сентябре моастагІчо наступлени ерабоалгеа муцна гІо деш Тыртовей хьу йолча меттиге отталь йоккхийча топий батарей хургйолгеа тха командованена хайча, Н. Ф. Гикалое А. Шериповa аьлар 15 сентябре саттоссаш моастагІчун батарей хІалакъаь дІаккха. Ший тІемахоца А. Шерипова из задание йиза кхоачашйир.

12 ноябре тІакхоачача бус кІайказакаш Грозненски станцера аракхайсар. ХІаьта цІи хеза ВІаь дийнахьара тІемаш цуьна йисте а дьадар.

Г. ДМИТРЕЕВ.

Къахьегамхой торжественни собранеш

СОВЕТСКИ ІАЬДАЛА ЮБИЛЕЯ СИЙНА

НАЗРАНЬ. 20 марта районе къахьегамхоша Нохч-ГІалгІайчене Советски Іаьдал этта 50 шу лидор дездир. Назранерча культура ЦІагІа Долакха-Юртара, ТІойЮртара, Экажкъонгий-Юртара, района кхыча юрташкара баьхка къахьегамхой бар.

Сайрийна 6 сахьат даьнчал. Торжественни собрани хьаела юртбоахама Наьсарен районни производственни управлене начальника У. Льянова. Цул тІехьагІа шоай сийлен президиуме ЦК Политбюро хорж собрание гулбеннараша. Собрание дакъа лоацаш ба вежарий Шерипчанора балха викалаш а.

«Нохч - ГІалгІайчене Советий Іаьдал этта 50 шу яха доклад йир КПСС Наьсарен райкома секретара А. Тутаеве.

Торжественни собрани чакхъьйнчул тІехьагІа художественни самодеятельность концерт оттадир.

ГРОЗНЫЙ. Укх денош В. И. Ленин цІерагІча культуры [illegible] Дворце Нохч - ГІалгІайчене Советски Іаьдал этта 50 шу дизара летаь Грозне Заводски районе къахьегамхой торжественни собрани хилар.

Собрани хьайийллар Заводской райисполкома председатель Л. Ф. Панченков. Собрание гулбеннарашa шоай сийлен президиуме КПСС ЦК Политбюро хорж.

«Нохч-ГІалгІайчене Совета Іаьдал этта 50 шу» яха доклад йир КПСС Заводской райкома секретара В. М. Лапшинс.

Цул тІехьагІа Сийлах-боккхача Даймохка тІема ветеранашта правительственни наградаш дІаделар.

«За отвагу» [illegible] ветеранашта В. Ф. Солдатова, А. М. Жилибовскова, Ф. Г. Тре[illegible].

* * *

Из санна собранеш чакхъяьнай укх денош Гудермесски, Наурски районашка.

ЯХЬА КЕРТЕ ЛАТТ

Укх тІаххьарча хана партийно-политически организационни болх чІоагІбьб Нажай-Юрта района А. Шерипова цІерагІча колхоза партком.

ДукхагІа торкаш тІабохийт партком коммунисташ балха дІа-хьа оттабара деш, цар производственни лоархІами белгалкхами чІоагІбара. Колхоза парторганизацена юкъерчагІча 64 коммунистех 51 саг производстве балхаш деш ва. Цхьа цаІ балха участок яц уж боацаш, моашнара хьокхаш гойташ цар къа ца хьегаш, производства гІулакхашта тІахьожам ца лоаттабеш.

Массехк шу да кхаш леладеча бригада бригадир волаш коммуниста Мухушев Сайдселима къахьега. Цо кулгалдеча бригаде шерра-шера лакха хьукъаш чуэц, социалистически яхье хьалха латт. Соахка хІара гектара тІара 24 центнер фуъалъяхьа хьажкІа, 14 центнер тхьамка чуийцар. Коммунист Мухушев дика организатор, гиьва кулгалхо цаларца белгалъьнная колхозо.

Социалистически яхье хьалха латташ хьайоагІа доарха коммуниста Ицкулаева Заинат, скотник коммунист Гериксултанов Джунайд, звеньевая коммуниста Сеитова Есмат, иштта кхыбараш.

Воаша, лоархІаме болх чакхйоах партком юкъерча массо кадраш хьахархаран царна кхетам баларья. Бригадашкен звеньяшкен кулгалделга тІадиллал организаторски гошал йолча коммуниста.

Колхозе дукхача цана хана тІехьарсан хьайбаІаш яр кхай лелалу № 3 йола бригада. Бригада тІехьайнсар бахьан тахкар партком. Техкача гучаяьлар кулгалхо хувца везалга. Бригадана кулгалхе оттавир балха опыт йолаш организаторски гошал йолаш волаш коммунист Чатаев Ахьмад. Цул тІехьагІа дукха иргалоаш белгалъьнная бригаде, товенная къахьегама дисциплина. Дикача балха хьонахамашца дІадолаяьла бригадо керда шу.

Дика лоархІаву шурий-товарни ферма заведуюше балхах Хусейнов Осман, зоотехник Исаев Варсон. Пачхальалкхена шурен дукха лелхара укх шера хьалхарча квартала план февраль бетта кхоачашъяй колхозо.

Районе боккхагІа болча балхамех ба Шерипова цІерагІча колхоз болхам. ДІадаха шу 300 эзар сом доход йолаш чакхдаьлар. Дукхьал тхьамка лелдарах 90,5 эзар сом пайда баьлар колхозa. Цу дукхьа укх шера шерьяьй тхьамка дІалугаргдола лаьттан майда.

ВІаьстанна дика кийчо ю вахьабаьхиаб колхозой. Юртбоахама инвентарь, техника кхай тІа ярала кийча латтар а, партком болаш, фу кийчдаьд.

800 гектар долча гурахьа кІа дІалойнача лаьтта хІара гектара тІара 26 центнер чуэца, тхьамка дІалуаргтоля майда 40 гектар шеръе, хІара гектара тІара 25 центнер хьажкІа чуэца, хІара беттача Іаьгагара план 800 йолаш 1100 килограмм шура яккха — иштта да колхозоша пятилетка кхоалагІча шера лоашта хьалхашка оттадаь декхараш.

ХІаьз уж декхараш кхоачашера бригадаштен звеньяштен юкъе шерра къовсам баьржаб. Социалистически яхье хьалха латт колхоза коммунисташ.

В. МАГОМГАЗИЕВ.

№ 6 йола «Агитатора блокнот»

Укх деношка кепатеза арадаьннад КПСС Нохч-ГІалгІай обкома агитаци пропаганда отдела № 6 йола аргІара «Агитатора блокнот».

«Знаменательная дата» яхача разделе кепатоха я Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела Н. Алмазова, Нохч-ГІалгІайчене Советий Іаьдал этта 50 шу дизара кетаьь аьтъа «Халкъий доттагІален дезале» ахен сийлахьа Советски писатель А. М. Горький ваь 100 шу дизарга Ю. Веральскe яхьаь «А. М. Горьккийн ваь моххи» яха статья.

«Социализма йехашна» яхача рубрика кІала кепатеха я Ф. Ивано[illegible] «Социализма экономика чІоагІлуш йоагІа» яха статья.

Номер тІа кепатеха я «Цхе дон балха кІира хьалашка массово-политически болх вІаштІехьбаккхара дош дувццаш» яха редакционни статья.

Республикав бена идеологически балхах доа хоамаш да блокнота тІа.

Ю. [illegible]

ПРОДУКЦЕ ДИКАЛ ЛАКХЪЮ ХИМИКАША

Тха химикаша предприяти болх бе йолаелча дена къастта чIогIа уйла тIаьхийтай арахийцача продукце дикала. ШаболабеIар технически мероприятеш юкъехухьаш технологически режим шаръеш бу беккха болх. Реконструкци йир фенолни ацетони доаккхача цеха. 1965 шера йиъллагIча квартале дена кхьар дуьнен дикагIа йолча стандарташа лаьххара йолчу «А» классерча марка ацетона хьалхара тоьхнаш. ХIанз арахеца деррига а хIана дац аьлла дола ацетон лакхагIча сортагIа да.

Доккхий толамаш лаьхад фенола дикал тоьара д. 1967 шера арахийна фенолах ах совгIа дар лакхагIча сортагIа да. ХIанз арахецчох 80 процент да лакхагIча сортагIа.

Дикал чIоагIа лакхъай комбинате арахецача хьыча продукцей а: синтетически дубитела, процилена, [illegible]. Продукце дикал лакхъа [illegible] IалашIмате дукха организационно-технически мероприятеш чакхъяхар бахьан долаш.

№ 17 йолча цехе фенол ацетони доалача схемана реконструкци дрон концентрировании пропилен доаха установка болх бе йолаллийтарон йиш хилийтай нохропиллен. Вола дикал чIоагIа лакхъе. Иа бахьан долаш вIаштIехьдаьлар из продукци экспорте кхахьийта а.

Полиэтилен доаккхача производствана юкъейихьай этилена пахадаш полимеризаци ю схема, вIашагIъеллай полиэтилена порошок йокъаю пхьакха вакуум-гребкови сушилка.

Дукха мероприятеш чакхъяьхай синтетически дубитела производстве. Чакхдаьккхад вакуум, хIал кийчача продукта Iы юкъел-та. Процесса схемана автоматизаци яьй.

Комбината коллективе дукха хIама даьй продукце дикал лакхъяра. Пхьабахьда, де дезараш шерагара шерага дукхагIа хух. Цулуха 1968 шера а шутта чакхъяха кийчъяьй продукце дикал лакхъергйола мероприятеш.

17 йолча цехера пхьа ректификационни колонна хийца а хийца цуй месте цхьа болашагIа яр отта лаьрхIад. Промышленни техникам бергболаш ба мезипла [illegible] йоапаш фенол даккхара методика. Нагахьа санна цунна детту боале, [illegible] хьа а дикагIа дола фенол даккха. ХIаккхучача хана фенола хинах [illegible] [illegible] алийтар дукъа машенаькъа тIарча цистерной чухьара оагIув пиикапа хьоахаргба. — ТIаьхьажамея автоматикан схема тад а ю органика схемана реконструкци яра, органаках фенол хIакъоастадара схема органикхаро Iалашдергда МРТУ-га хьежна дола альфаметаллостирола доаккхияга. Газ екъача цехашка уллане реконструкци арон эса францеш хьалаьа режим шаръярон йиш хулийтаргъя пирогаза дикал тоаг.

130-ча цехе цхьа стадосIа гидрирования саг вIаштIехьданкхаро машинерашан ярга дIадалача эталона дикал тоаергъя.

ЧIоагIа тераш а тIабахийта полиэтилена дикал тоагра чакхъяха дальрхIад укх тайпара мероприятеш:

— суппилна питане своих сентории питатела ношкъофаша юкъофйаьлари шаьръари»;

— аппаратийн турбопрованийн тайп-тайпара тьерам чIоагIа дий хьажар;

— керамически пленка хуце а хуппаш гетерогенизаторам айяра балхан чакхдоахийта; дукха кхьа йола мероприятеш.

Комбинате шерра пайда эц организационно-технически мероприятеш чакхъяхара Госбанке пьекийцача кредитах. 1968 шера 1-ча январе кхаччалца хьалхийца кредит миллион сом гаргга дар.

Продукце дикал тоаяр къастта бевккхача доархIаш да планироаьлен экономически стимулированен кердача система тIа доьлларца дуккхаденна. Продукце дикал лакха хилар—из ба продукцена шой хаинахьа реализаци ергхилара боле тешам. ЛакхагIча сортах йола продукци дукхагIа арахецар — из ба кхы тIа а хула пайда.

ЛакхагIча сортагIа йола продукци 10 процент дукхагIа арахецаро кхы тIа а 90 эзар сом гаргга пайда дургба, хIаьта лакхагIча маркегIа йола полиэтилен 10 процент дукхагIа арахийцача — шера 200 эзар сом гаргга.

Масеха дош ала доагIа промышлени продукцена нечахьаьлкхар аттестаци арах. Эттара хьалха аттестаци йир Москвера хьалха лаьтача предприятей наделенге. ХIана нечахьалкхен аттестаци в Советски Союзера дукхача городашка.

Пхьабахьда, [illegible] дикал хьоа хьожалара хьакъехьа аттестационни комиссе яь решеки а хIаьта шутта аттестаци яь продукци арахецарах экономически стимулированн яра тIулакхаш юкъедохадар а — уж бIаьхачех халачех кийчох балда тIеххьара отанаш [illegible].

Дикала кхаь шукха дIеттае шой продукце кийчъер йолча предприятье шой производственно-технически база масех сагIоракхьара чIоагIъе аттестаци оха продукце дикал даьа [illegible] доаттаенга Iалашдар дукъа. Хупраши толени а технически документаци. ТIаьхьажам хIана дола чIоагIагIа доаттабергба предприяторча технологи [illegible].

[illegible] нечахьалкхен аттестаци [illegible] — из цхьа а масеха дикагIа йолча продукцие йола цIенхаллта [illegible] хиина да йоа, продукци тIеххьака хьалар дукха хIано [illegible] доаттабара йолча [illegible] чер[illegible] [illegible].

ХIана фенола—предприятье вертерча продукта дикала оцаш а йоаккхаш аттестаци ага вIаштIехьлаккхар дукха болх беш а комбината коллектив. Ала доагIа, продукце дикалах дола дешаш замие комбината партийни органзаце теркама юкъеоттиге латташ хилар.

Ф. СИРЕБНЕВ,
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]

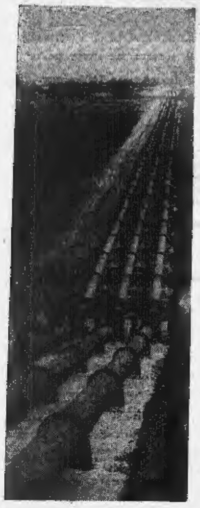

Дукхача тайпаетIара прокат, аьшка листаш, цийла делаш эза ленте, пхоелаьтта а таа а, промышленноста эна тайп-тайпара диаметраш йола электросварни турбаш Советски Союза масе хийкагех доалол дезарча 12 мелкей дIаухийт А. Н. Кузьмина цIерагIча Новосибирски металлургически заводе.

Графикал дьалха а малам болх беш я предприяте коллектив. Къахьегама толамашта юкъе хIеанга даха лувцаш № 2 йолча трубопрокатни цеха коллективо а.

СУРТА ТIА: № 2 йолча трубопрокатиц цехе.

А. Поланова сурт.
ТАСС фотохроника.

ТЕХНИКАХ ПАЙДА ЭЦАРА

Юртбоахама техникаш пайда эцаран тоадара къастта уйла тIаьхийта езаш я хIанз, боахамашкара тракторашк хIара шера дукхагIа хулаш латташ [illegible].

ДукхагIа йолча колхозашкеи совхозашкеи дертIа пайда эцац тракторех комбайнеха: гектара кIезига ба сменагIеш хIара зийнахьеи бу болх, дукха да механизированни балхаш дарга дIабода мах.

Цул совгIа, Наьсарен, Грозненски яраш санна йолча районашка, цхьацайолча колхозашкеи совхозашкеи машинех эцаш боаз пайда лакх яз баларал совгIа, кхы тIа а дохйенаб.

Масала, нагахьа санна 1966 шера Наьсарен района боахамашка 15 тонгра низ доархIаш пхьан тракторо 410 гектар кIаьда оалаш дьялаге, 1967 шера 339 гектарага кхоачаш лоадилар из, цунга хьежа Грозненски районе а — дьалхарча шера 469 гектари шоллагIча шера 463 гектари.

Хоаш да, боахамашка машинно-тракторни паркаш пайда вогIа эцаш хилар масе тайпара механизированной балхаш дика а шоай хаинахьа а чакхдалара IатIьаьйн къастта а из бахьан долаш юртбоахама продукци аккхарга дIабода мах лакхлушш хилар.

Керттерча даькъе техника во лелаяра цунах дертIа пайда да эцара бахьан долаш Наьсарера совхозаш хIара шера кхьча организацешкара [illegible] дезаш хуа ялаташ чуппачех оахам дочех хана.

Техникана хал-хаинахьа е ехе техухедаш, цу тIа болх беча механизаторашка ю а айташ, цу гIулакха хIара боадаме из деш дьахьхIа мастерашш-наладчикаш хила беза.

Масал, «Дружба» хьача совхозе даьча балхашка хьежача, цхьа-юкъе 2130 технически гIулакх да дезаш дар, пхьабахьда, машинно-тракторни парка технически эксплуатаце служба тесса йита хилар бахьан долаш ирех азаш мара дацар. Из IатIъ тракторни парка балха оасарие лаьккъара, хIана аьлча пхьан условии трактора доархIаш цу боахаме ба болх дIаьха оахама 387 гектари хIара дайначарга аз оалаш 2,0 гектари мара хиннадаш, республике юкъера лаьрхIача Нохч-ГIалгIай АССР шерта боахама Министерства боахамашка тьалхардар 490 гектари шоллагIдар 3,56 гектаро хинначе бетте.

Мастерий-наладчикий новкъостална технически гIулакх дара системе юкъейихьаяц Наьсарен района совхозашка а. ХIаьта шерта боахама механизаце училищера яхк бетта куреаш йисте а яьха цIаьбаьхад специалисташ слесарала е а хха трактористадаь болх беш ба. Кхы дикагIа дац гIулакхаш Шаьлъ районе «Джалка» яха совхозе а.

Кхьча тайпара нийсденнад гIулакхаш тракторашеи комбайнашеи мастерий-наладчикий — специализированни доккхьыний технически гIулакх [illegible] система юкъейихьача колхозашкеи совхозашкеи.

Масал, «Атагинский» совхозе мастера-наладчика вац. Уйарош зовнес гIулакх до деза 24 трактор а. Технически гIулакхашта механизаци яра [illegible] яха агрегат [illegible] [illegible] Т-16 [illegible] [illegible].

[illegible] тракторашта шой [illegible] мастерашка-наладчикашка гIулакх деш йолча хIара трактора бу болх 10 процент дукхагIа хинаб еррагача совхозе юкъера лаьрхIара баьлуд. Бригада технике дIайаьфо 3750 сом аттa а 10 тонни дизельни доатар в кхоаьлд.

«Гудермесский» совхозе мастерий-наладчикий новкъосталца 1967 шера комплексни технически гIулакх де дIатIаийнаар цхьоалагIча отделенера тракторни шоа бригада.

Хамидов Вахий звенога технически гIулакх дайта дIаенаар АТУ-А яха (автомобильни шассе тIа латта) агрегат.

Нагахьа санна цхьоалагIча отделене машинно-тракторни парка болх технически гIулакхаш механизаторашна шоаш даьча шоллагIча отделенерчуна нийсбича, укх тайпара сурт гучадоал.

Условии трактора доархIаш цхьоалагIча отделене баь болх 104 гектир дукхагIа ба, хIара доина бу болх — 0,3 гектар дукхагIа, 1 гектар оалаш дарга дIаоода доагор 1,7 килограмм кIезигагIа да, хIаьта шутта 7,5 эзар сом кIезигагIа дахийтад ахча техника лелаярга.

Машинно-тракторни парка гIулакх дара прогрессивни форма дика ногаеш а 1967 шера тракторни шиь бригада АТУ-А яхаи агрегатаца болх беш [illegible] — наладчикаш хинначе «Чернаевский» колхозе а.

Пхьабахьда, кхы тайпа уйла болаш ба цхьаболча боахамий [illegible]. Цар хьалхайаду: — «Со [illegible] мастерашка-наладчикаш эцаш. Технически гIулакхаш трактористаша шоаш де деза».

Уж чIоагIа гIалат бухл цу деша.

Уж тайпа хьа дIакхетабара [illegible] доалаге меттига ДТ-54-А [illegible] цхьан трактора шера технически гIулакхаш дарга мел къахьегам бахаб дIа а хьейхаш.

1040 гектар кIаьда оаххи а деш, 250 машино сменагIа болх баьчух тIо. хьагIа хIара бетта 260 технически гIулакх де, № 1 йола 24 технически гIулакх де, № 2 йола 6 технически гIулакх де, № 3 йола 1 технически гIулакх де деза. Цу тайпара гIулакх [illegible] хилча 356 сагасахьат доаа. ХIаьта, нагахьа санна трактора сезонни гIулакхаш дарген цунга технически бIарг лаьхаргеи дIабода кхахьегам тераабича, шера юкъера лаьрхIача технически гIулакх дарга дIабода къахьегам 412 сага-сахьат е 53 сага-ди хургда.

ХIаьта хIара боахаме цхьа атташ хиина мичa Iа тракторашк. ТIаккха мел ха лакаргаш-хьег!, нагахьа санна технически гIулакхаш трактористаша шоаш деш хилча?! Ахка цу баьха[illegible] [illegible] ма ларва? Тоьал дукха даьлхеган ха йовен ма оай хьыча техникала технически гIулакх деш [illegible].

Къахьегам дика аттача боаххашк [illegible] гIулакх дикагIа де йиш хулийташ дола гIулакх да совхозашк техническ гIулакх дара дIа-аха [illegible] агрегаташ юкъейоалаяр. Технически гIулакхаш дара хIанз производство [illegible] укх тайпара агрегаташ АТУ-А, АТУ-П, АТУ-С.

Шой доаллаьа технически гIулакх цу деране йоаш йолчы мастерий-наладчикий агенсс 4—5-на сагагIа дергда шоллагIа техническо гIулакх цхьан механизатора ха дергдоачула.

Вай республика колхозашкеи совхозашкеи хIанзе а я цу тайпара 36 агрегат, хIаьта укх шера кхы тIа а йоагIаргйолаш 25 кхы а я.

Республика боахама хIара кулгалхочун, инженерно-технически болхлочун, беррача механизаторий доахар да укх шера масейолча эттеге машинно-тракторни парка мастерашка-наладчикашка технически гIулакх дарга ловзар, хIана аьлча да йиш хулийтаргъя производства культура дикка лакхъе, технически гIулакхаш дара механизаци е а хIаьта, йолча, уж чакхдоахаш дIабода ха лоацъе а, тракторни комбайновах агрегатий балха оасарла лакхъе, механизированни балхаш дарга а юртбоахама продукци лаккхарга а дIабода мах лохбе.

[illegible]
Нохч-ГIалгIай АССР шерта боахама министерства Гостехнадзора [illegible].

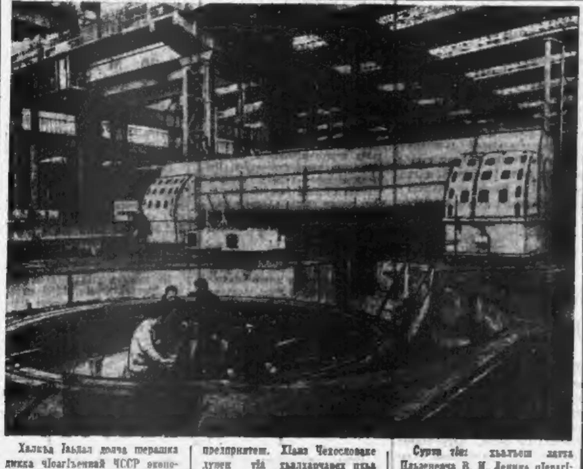

Халкъа Iаьдал долча шерашка дикка чIоагIъеннай ЧССР экономически база, хьахиннай бIаьш керда заводаши фабрикаши, ерга а лаьа, дикагIа кийчъяьй къаьна предприятеш. ХIанз Чехословаке дуьнен тIа хьалхарчарех цхьа моттиг лоац болача наькъа сага сих лаьрхIача промышленни производства объема хьалъеъхьа.

Сурта тIа: хьалъеш латта Пильзенерча В. И. Ленина цIерагIча машинаш еча завода турбинни цех.

ЧТК—ТАСС-а сурт.

БОАХАМА РАСЧЕТАХ БОАЛА ПАЙДА

1964-ча шера тха боахам вIашагIбеллача дена боахама расчет бизза юкъейоалайир оаха производствана, хIана аьлча боахам лелабе йиш яц анализ йоацаш, продукцега дIабодача мах учет йоацаш. Пхьабахьда боахама расчетах Iаяха пайда балац, нагахьа санна хIара бригаде, хIара ферме ца лелаеш ца хилча. ТIаккха мара йиш хилац къахьегамхочун материальни безам совбаккха дIадодачун тIаьхьожам латтабе. Иа гIулакх дика латт тха совхозе.

Тха боахаме пхиъ механизированни бригада я. Царех хIаранена дIадоавийт оаха хIара культура хкеира технологически картограмма. Масала, хьовсаргьа вай Чинхоев Юсупа кулгалду шоллагIа бригада. Цун бригада гIулакх деш 141 гектар сомий беш, 10 гектар шекара свекла яр дIадахача шера. Цу хIара культурана технологически карташ оттадаьяр оаха, хIаьта уж бригада членашта дIа а доавийтар. Уж карташ оттадалехьа, боахама расчетии декхараш белгалдале бригадай, звеньяй кулгалхошца, хьалха латтарашца дагабаьлар специалисташ. ХIаьта уттадаь карташ хIара бригада хьалаш, торош тахха а тохкаш уэттадир. Цу гIулакхо йиш хулийт ахча дIадахийтора хилдаза тIахьожам доаттабе. ХIаьта хIара бетта беча тIахьожамо хьахьох даьча тайп-тайпарча балхашка мел ахча дIадахад а, механизар дайза дисача балханта тоьаргдий а.

Дукха новкъарленаш нийсъелар тхена боахама расчет производствана юкъейоалае доладеннача хана. Къахьегамхойн специалистийн цхьаьккха а опыт яцар цу къакъехьа, цох пайда баргбоьхьогI яхаш шекбулар. Пхьабахьда, боахама расчета новкъа тха хьапача дьалхарча шеро хьахьехар из гIулакх боахама экономика чIоагIъера мел доархIаме, пайдане да. ХIаьта хIана цу новкъа тхо хьапача шоллагIча шеро, тхона гучадаьннад бригадай къахьегама хилаза даргдоацачарех цхьа хьал из хилар. ХIара бригада къахьегамхой шоаш хьеж хIана бетта бетта шоаш деча балхашка мел ахча дIадахад.

Гектара дика карьерлайй боахама юкъара расчет дов. Парноева, Чинхоева кулгалдеча бригадашка. ХIара шера хозуш дукхагIа хул боахама расчет юкъейоалайрах хьахулар. Дикка лакхбеннаб юртбоахама культурай хьувкъаш. Масала, 1964-ча шера 120 гектар йолча сомий беша хIара гектара тIара план 4,6 центнер тIеххдаьчаш а еш 34,6 центнер сом чуйнаб, хIаьахача шера 43,5 центнерага дIаккхаьчар из. ХIаьта Чинхоев Мусай бригада 51 центнер сом чуьбера хIара гектара тIара. 1964-ча шера беррига а чуйиц сом 443 тонн мара хиннабеце, хIадахача шера шоаза гаргга дукхагIа хилар из 823 тонн, сомий бешанаш 30 гектар мара шеръенц еце а.

Дикка лохлу хIара шера продукце центнерага дIабода мах а. Хьалхарча кхаь шера плановичуд 3 сом 80 кепига лохагIа хилар из. ХIаьта хIаьахача шера центнер сом кхобеш дIадохар дукхагIа хилар. Цун бахьан дар дукха йоачаш а хиина планах лаархIачуа дукха дукхагIа балхаш де дезаш хьалаш эттадара.

ХIара боахама цу пайда балаш чакхдоеккх тха боахамо. Шутта, 1964-ча шера боахама хиина пайда планах лиьрхIачул 42,1 эзар сом дукхагIа бар, 1965-ча шера 40 эзар сом, 1966-ча шера 68 эзар сом. Боахача экономика дегIаярга хьежжа хIара шера лакхлу къахьегамхой маьхара хьал а. Шутта, тха боахам вIашагIбеллача хьалхарча шера къахьегамхошта аладел совгIа 2012 сом делар. Кхы а дукхагIа хилар из 1966-ча шера. 13573 сом дукхьал планал тIех кхеьча продукцех деннад цу шера.

ХIаьахача шера а шутта дукха ахча делар къахьегамхошта планал совгIа лаьккхача продукцех. Тха боахама бригадашта юкъе йоаккхагIчарех я сомий бешанаш делаю шоллагIа бригада. Цу бригадена бохллошта планал совгIа шекара свекла сомий кхебарах премена лаьрхIа 29,3 эзар сом хьожадаьа.

Дика къахьегама толамаш заьхар М. Мадиева кулгалдеча сомий бешанаш лелаеча бригада а. Цу бригад[illegible] хIара [illegible] [illegible] [illegible] хIара [illegible] [illegible] [illegible] кхе[illegible] цхьа [illegible] 75 кепиги, сом кхе[illegible] [illegible] сом 38 кепиги дахча [illegible].

Укх шера а хIара бригадага дIакхоачадаьй технологически карташ, дIайоавийтай боахама расчет. [illegible].

Тешаме ала йиш [illegible] тха къахьегамхоша укх шера кхы а лакхагIа къахьегама толамаш [illegible] [illegible].

З. АБРАЙЕННИ[illegible],
[illegible] районе «[illegible]» совхозе [illegible].

ЦIен-ноаной раьза ба

Бахача наькъа хьаштаж дика кхоачашду Грозненски прачечни фабрика балхлоша. Вараха цIена диттее, хоза аьна техе кийчду. БIаьш ба городе укхаза мара барзкъаш ца дуттийташ цIен - ноаной.

ХIамаш дIакийча пунктe дIахувоалланехьа бIарг тIаоттача ракха чу хоаш аьхьа йовсаш а. Уж фабрике дитте хьалахьа бIаргахьа шинта кийчде хеза яха хьедаьаш, барзкъашта аьша техаран уж диттараш бехкетоккаме болча болхлой цIераш тIайола списка я.

Бахача наькъа а организацей а заказаш кхоачашдеча фабрика коллективо укх тIеххьарча хана къастта дукха балхаш даьд бахача наькъа хьашташ маьнга дикагIа Iалашдара. Цу лаьхье: города тайп-тайпара йолча моттигашка 18 приемни пункт хьалийллай, бахача наькъа цIагIара эрабвола ца безаш царна маIар тIа в ухаш лаьзадах кхоачашеня пункташка кийча барзкъаш дIаххухьаш йола масех машина я. Балха болча кхалхаха шоай сахIача сахьтах дикагIа пайда эцаргболаш перерыв йоацаш болх беш я укхазара приемни пункт.

Приемникашка, сортировщицаша доча балханка, кийчача продукцега хьожача масех контролерагIа ду балха тIа нийсденна кхоачамбоацараш хаинахьа дIадаха. Цехашка масех операци еш йола машинаш я. Царна дика хоал доаттаду фабрикерча слесараша.

Пятилетка кхоалагIча шера деррига барзкъаш диттара план 20 декабре бахача нахагара хьалийца барзкъаш диттара шиа 7 ноябрен кхоачашъергьа аьнна тIамийца, декхараш кхоачашкхара еенаш, бригадашта юкъе шерра социалистически ялъ йоалажаь къахьегам я коллектив.

Цехашка хIара болхлочо баь болх хьаьвоккхаш йола графикаш я бетта хьалхарча денешка социалистически яхье хьалхара моттиг хьаьккхарашта карара мара теза цIе оьшаш ду. Дукха ба уккхаз йоккха опыт йола болхлой. Царех я «Социалистически яхьа отличник» яха цIе лелаш хIамаш шутта турагара колондрованмнага кхаччалца яхь ба Заваблуковская Федосья Андреевна. Масех шера хьалхаш Доска тIа доала гоьвача болхлочун сурт. Лакха сий ду фабрике цеха мастер йолча Мария Григорьевна Зюзиннай. Коллективо шоай цеховой комитета председателала хержай тешаме новкъост. Дика къахьегарол белгалаьяьннай коммунистически къахьегама ударник яха цIе лелаю маIача наькъа кочакаш йоаъа а ен царна аьлк етташ йола бригада.

Укх тIеххьарча масех шера тIеххкховчашъеш нечахьалкхен плащ. Хей, Iы, электроэнерги кхоле бахьан долаш лохлу дуттача барзкъага дIабода мах. 1969 шерашк нийсенча 7,5-зза дукхагIа гIулакх ду хIанзчу прачечне болхлоша бахача наха.

Соахка йиъллагIча квартале Ерригсоеши фабрикашта юкъе дIаракача социалистически яхье лакха толамаш дахарах шоллагIа моттиг а йоаккхаш шоллагIа преми елар коллективна. Уж тоьнаш лоз ца йолийташ къахьег цар укх шера а. Хьалхарча шин бетта плана шоаш хIана ца аьнна тIеххкховчашъеш, хIаьта марта бетта плана кхьайначц хIаманен доллача 1,5-эза тIеххкховчашъергьа.

— Кестталашха тха иницитиваах 1-ча Мая шерагIча колхозе, хIаьта кхьалнах дукхагIа балха йолча моттигашка: «Геофизике», «Гипрогрознефте», Микрорайоне барзкъаш хьалйлу пункташ хьелларгйолаш я, — яхаш дуцц цу фабрика директора А. Ф. Вдовенкос.

Балха культура лакхъяларга хьежжа, дукхагIа хул занашаш а. — Дукха барзкъаш латт фабрике коридорашка тьаллетта, хьалха болхлой вIашагIбетталуш хинна. ЦIе уголок а тIеик аьнна басакъех хьалйинай. Шутта во хьалаш долаш я №№ 14, 2, хьайола а приемни пункташ. Моттиг кIезига хиларах тоIаль латтача барзкъий дикал лохлу. Вое бов. КIезига а цIогIа тIулакх деш йола машинаш а. Цраш а ремонт кхоа латт.

З. ГАЙСАНОВА.

ДЕКХАРАШ КХОАЧАШДУ

1968 шера планал совгIа 2500 тонн мехкдаьтта лаьхка дош денад тха промысла мехкдаьттахоша.

Мишта вIаштIехьдоал тха уж лакхара социалистически декхараш кхоачашде?

ХIара бетта лаьнеш тIеххкховчашъю, дикка лакхъяй къахьегама оасарие, мехкдаьтта тоннага дIабода мах лохбаьй. Мехкдаьтта доаккхача бригадашта юкъе делаеча социалистически яхье укх шера хьалха латташ хьайоагIа Н. В. Шиволева кулгалду бригада. Масех шу да из цу бригадана кертера, хIаьта тха промысла болх [illegible] йола веттаж шераш да. Коммунист Шиволев опытни воспитатель ва, цо кулгалдеш промысле хьалхайиньаб дукха операторах, оператора гIончах. Царех ба Тепиров Юсап, Эгинов Муса, Мамилов Эппер. Цхьа Н. В. Шиволева болх беш саг, из воал ца дуй вира йиш яц.

Промысле дукха мехкдаьтта доаккх скважиной къаьнача фондера. Мехкдаьттахошта тоаш хала деза цу хьалашка мел доарIаме да скважинашта латтач кIалхара ремонт яра балдаш тIеххдика де воалга. Скважинашта латтач кIалхара ремонт ю бригадай бола дикагIа вIаштIехьбаккхара цхьайола мероприятеш чакхъяьяй оаха. Нагахьа санна хьалхагIа тхо промысле цу тайпара 4 бригада хиннахае, укх шера 3 мара йиттанга уж. Царна кулгалдеш ба промысле дуццача шерашка болх беш бола, опыт йоккха йола специалисташ В. А. Панчук, Н. А. Кушниленко, В. И. Горшавенко.

Б. ПАНФИЛОВ,
«[illegible]» НПУ шоллагIча промысла заведующий.

ТАСС-а ЗАЯВЛЕНИ

Советски халкъо чIоагIа оьгIазахо а долаш тIаийнар хIана Къулбехьен Родезе набахтенашка доладенача кердача зуламах лаьца хинна хоам. ЗаконагIа йоацача Смита расистски режимо африкански патриоташ, апартеидаш расизманен духьадара къовсамхой деттаэц боабара политика леляю.

Укх шера 6-ча марте Солсбера боабир фашистски судо боабе аьнча судаш яь хинна африкански патриоташ Виктор Мламбо, Джеймс Длямини, Дьюли Шадрек. 11-ча марта айра зимбабве яха халкъ мукъадаккхара тIеххьалаьтта кхы а шин къовсамхо — Френсис Чирвзан Такаурайе Джеремиян. ДIахо кхы тIа а родезийски патриоташ боабе кийчлуш ба родезийски палачаш.

Расистски режима уж зуламаш деш, сага бокъонаши паргIатон футтаръелга да, цар хоаш ца хеташ [illegible] колониальни [illegible] халкъаштен [illegible] [illegible] йола ООН-а Декларации, сага бокъоний ЕррагIъюкъара декларац; расони дискриминаце ерригa формаш дIаяхарах йола Декларация.

ООН Генеральни Ассамблее бехке йир Смита режима расистски политика, цунах дерригача дунен машарах кхерамзленнен духьалара кхерам тIаоттабеш дола «адамлена духьалара зулам» а лаьрхIа. Къулбехьен Родезе юха а нах боабелген терроро чIоагIа дIадоладаларо хьахьех, дIий мехкадеш дола зуламаш цига дIахо а латташ хилар, хIаьта уж чакхдоахаш бараиа кхоачамбац, расизми колониализми дIаяккхар духьа къовсам лоаттабеш болча африкански патриотий лоIам кагбе гIерташ, эттара вIехагIа дола тийнда балхаш делайярах а.

ООН-о баьча тIалъехаммагIа сага дунен халкъашта юкъерча бокъоний да белгалдоаккхам халкъаш йолча хана Родезе цхьаькха хIамах хетаи наха низаш а ду, бoa а бу, цу тайпара вIашагIкхийтеча къанй Организацена шоай ехь дайна кураl а еш.

ВIарга ца го йиш яц, цхьакха санна империалистически пачхьалкхенашкарча низ болча тIехьашкарча низ болча гIоарааца деча новкъосталах пайда ца эцаре, шоай зуламаш чакхдаха расистамта могарг ца хинар. Къайле йолаш дац, Смита расистски режима духьаларча санкцей хьакъехьара ООН-а решенеш империалистически пачхьалкхешта ийшех дунен халкъашта юкъерча монополешен кхаетташ хилар.

Къулбехьен Родезе зуламерча наькъашца африканаш боабарах йола бехктоьхкаш тIабук бокъо йолаш цу африкански пачхьалкхене Iаьдал шоай бе долача Смита цун гIойчашта духьала, расистий террор чIоагIъяра духьала эффективни гIулакхаш чакх ца даьхача Великобританe правительствана а.

Советски Союзо хоадамболаш бехке ю родезийски режимо цIий мехкадеш йола террор чакхйоаха политика. Къулбехьен Родезера расистски террор сацаяра, африканаш вахар лардара дунен тIа мел йолча пачхьалкхенашка корта болд гIулакхаш чакхдоаха дезаш хилар доарIаш хилла а хиннай, кIоне а я Советски Союз. ВIашагIкхийтача Къаной Организацене декхар — цу гIулакха дезараш тIехьа ца а теттача чакхдалар. ТАСС-ана тIаIадика, ООН-а Уставага хьежжа чIагIдахкaна дарголла гIулакхаш чакхдоахача не кийча йолга Советски Союз шой сагIорахьара дьахайтаж хилар дIахьайкавелга.

«СЕРДАЛО»
3-гIа агI. 23 март 1968 шу.

Дозал дехьара

КХЕРАМЗЛЕН СОВЕТА ЗАСЕДАНИ

НЬЮ-ЙОРК, 21 март. (ТАСС). 36 пачхьалкхено дехар дарах ООН-н Кхерамзлен Совет Къилбехьен Родезерча гIулакхашна хьажара сиххача заседанена гулбелар 19-ча марта. Цу механ викалаша цхьана яздина кисьмо тIа хьаккхайкху Солсбере африкански патриоташ боабарна дувзадена шоай эгIазаш гохнанн гIетта хилар, зимбабве халкъа шин мукъагIен кхычарех тийша хIама доацаш хилара йола бакъе IалашЪяр духьа ООН-а Уставага хьожна низагIа гIулакхаш чакхдакара шоаш тIехьа хилар.

Алжира викала Тевфик Буаттура хьакхайкадир заседане ше къамаьл деш, доалдеш йола пачхьалкхе хиларах тарра биаза бехктокхам тIабуж Англена Къилбехьен Родезерча трагически кхерам тIатувсаш йолча ситуацена хьалхара, аьнна Къилбехьенродезийски расистана дабр мегийташ йолча политико Смита режимага йиш хилийтай ЮАР-е латтача апартеида режимал кIезига эргаш йола порядкаш Къилбехьен Родезе чIоагIъен дIайоаржаен.

Буаттура эррига пачхьалкхеваш — ООН-а членаш тIахьийхар Смита режимашара бувзамаш, цу дакъе консульски гIулакхаш а цIендаь хоададара хьакъехьа Совето из решенеш кхоачашъяра.

Родезена духьала хеадамболлаш дола гIулакхаш чакхдоахилга могадир Маконнена а (Эфиопи).

Массаза а цига бахача африканцашна болча наха духьала ЮАР-ен Къилба-Малхбузен Африкен лоаттаю репрессеш цо нийсйир нацистий къизача гIулакхашца, хьаккхайкадир, Анголе, Мозамбике. Португальски оалаш йолча Гвинее, Португале лоаттабу тIом, Къилбехьен Родезе африкански патриоташ боабари царна тIакхеря — уж юкъарча проблема хакъа да, из къоастадара юкъара никъ лаца беза аьнна.

Лорда Карадона (Англи) Совета могадир «хьалхарча наькъаца» гIолга. ХIанз эттача хьалашта жоп далар хургдац, цунна хетачох, низ юкъе баккхарах.

Карадона, Буаттура, Маконнена дахча къамаьлашна хьахьеккхар. ВIашагIкхийттача Штаташа хьалдоацача Англенен кхычарех тийша хIема доацаш йолча африкански пачхьалкхенаштен Кхерамзлен Совета хьалхашка оттаь проблема къоастаяра гIулакх хетараш ба-бе хилар.

Африкански группа гIоадарнахара духхадьнначох, нах боабелга сов чехка сецадир дIалехара нийсса Смита режим тIера кхоссара тIадерзадь эффективни гIулакхаш а белгалдеш йола Алжира, Эфиопе, Сенегала, Замбе, Туниса, Гвинея резолюце проект а кийчъен.

* * *

НЬЮ-ЙОРК, 21 март. (ТАСС). Форда бухах пайда эцара деккай хьакъехьарча хаина йолча комитета хьалхарча сессе Советски Союза делегаце сецхая предложение ссар цъаман юрисдикци гIулакхий доагонал арадьарча фордийи океанийи бухах тIема лаьрхIа пайда эцилга дехкара тIехьахужа ООН-а Генеральни Ассамблеина могадар.

35 пачхьалкхен викалаш юкъе а болаш йола хаина йола комитет вIашагIъедай Генеральни Ассамблея 22-ча сессе. Хьадда декхараш оттадаьд цунна хьалхаенга — ООН-а, кун специализированни учреждений, правительствашта юкъерча кхыча организацей фордийи океанийи пхонах пайда эцарна дувзадена долча вешалкарча гIулакхий хьакъехьара доклад Генеральни Ассамбея 23-ча сессена кийчъелга. Фордий буха эксплуатаци яр дунен эррига пачхьалкхий хьалхтакна юкъарчаз доацаш дувзадена да.

Цулухьа хаина йолча комитета болх доархIане хилар геттара дика гуш да: чакхдоалача гIулакхий на ларда перспективни дакъа аламанта эшача гIулакхашкаьа, хашарен дуней халкъашта юкъе цхьана дала доча гIулакхийи хьагтамкахьа хьожадара новкъостал да доза я яа.

Океаний бухах кхераме ядерни гера тохкаш йола цхьа цхьалха арена а хургйолаш дола гIулакх нийсдалийта йиш йолаш дац аламан, аьлар сецхаш СССР викала Я. А. Малика. Океаний бухах тIема гIулакхашта пайда эцилга дехкара хьакъехьа Советски Союзо сецна предложени чакхъякхар цхьавкха юкъера цу йоашкам форда йистерча сапна, изнтта форда тIа долка хьаькам доацаш йолча а эррига пачхьалкхий хьалтаьа маьххара хургйор теннаме. Из гIулакх бецъсица къоастале аьнна гера дIадаккхара йолча 18 пачхьалкхен Комитетага дIалулга могадир Я. А. Малика цу дешашна эттара дикагIа кхетами доархIамегIен йола эрга из хиларах тарра.

Патриотий лоIам юхатухалургбац

ПАРИЖ. ДIадахача кIирагIа Францена чакхдаьха «Вьетнамацарча солидарноста денеш» белгалдаьлар дунихь а нах америкенски агрессене духьаль хиларца. Из хилар мехка бIаь совгIа йолча гордашке.

Американски консульстваш йолча гордашка манифестацей доакъашхой царна тIаьхеб США правительствага дIакхачийта яздь документаш царга дIатале. Цап тIа белгалдех вьетнамски халкъа духьалара США агрессе йеникача эгIазаица французаша бахна иш хилар. Гобаь чуэрзальче крепость тара яр цу денешна Парижера посольство. Хадданза цига тIаухар митингийи собранейи резолюцеш, дукха а эзареш болча Франца граждамаша кулгаш яздь петицеш. Цу документий пхьаламе массане а цхьаггIа хьадехар бериетаче мехка гIолла улицашкен мийдашкен ихайнадеш хилар: американски авиаце ДРВ территоре тIа а ухаш ду денеш хьа боецаш чехка соцаделга, агресси соцаелга. Вьетнамера интервентий бIу дIабаккхилга, машарен кхычарех тийша хIама доацаш хиларен хьалашне ше шийн кхел къосташ вьетнамски халкъага тарро хулийтилга.

ЛОНДОН. Вьетнаме машар хилийтара йолче горедкей совете тIаьхьхарах Бирмингема вахача массехи бIаь саго декьа лаьцад Вьетнамски лаьттан тIарча американски агрессено духьала хиннача демонстрацена юкъ.

Цул тIехьагIа хиннача митинге къамаьлаш дайча ораторанна хедди боллаш бахив бора Вьетнамерча США бIехача тIемо хьакъехьа шоай правительства лаьцна ниъ, цар хьадехар америкенцаша ДРВ территорена бомбаш эттилга сихъ соцадар.

ДАР-ЭС-САЛАМ. Унхазе деладеннача Вьетнамерчарча солидарноста кIираце дувзаденна ДРВ президентега Хо Ши Миннеген Къилбехьен Вьетнам муньахнкхара Кьамен фронта ЦК президиума председателга Нгуен Хау Тхоген новкъама хаттара послани кхьийтей Танзаньина африкански къамни союза (ТАНУ) Центральни Комитето.

«Тхо тешь, — йоах Къилбехьен Вьетнам муньахнкхара Къамен фронтага кхьийтача ТАНУ телеграмме тIа, — вьетнамски халкъа Къилбехьан Вьетнам кхыча мехкашнарча агрессорех муньлайеникхаргхиларал. Танзание халкъа лоа Вьетнам муньахнкхара бергача къоассамхоца кхы а йенихагIа йола иэтталонши ихер».

«Нашиламет» яхача газета язду: «Турпалера Вьетнам сийлаь-боккха хьанхам ба. ТоIадаь доахна Африка халкъаш дIакхета дезе «Метала а далар» яхь лозунг а йолаш йолча Вьетнамах.

МЕХИКО. Унахзе хинней Вьетнамацарча солидарноста къамен конференци. Цун доакъашхоша массане а цхьан бартагIа бахна аьй Къилба-Малхбеален Азера США агресси, хIаьта вьетнамски халкъа американски агрессоршта цар сатедийташтен духьала лоаттабеча къовсама морально а материальни а новкъостал да менсинмаццаш тIа а хьийхаб. Деррига мехка гIолла вьетнамски халкъ хьалхацува дола общественни гIулакхаш чакхдала решени тIаийцай.

(ТАСС).

США КОМПАРТЕ КАНДИДАТ

НЬЮ-ЙОРК, 20 март. (ТАСС). Ноябре хургIолча хоржамашка президента поста тIа харжийта шай кандидат оттаве лаьрхIад США Компарте. Цунах лаьца корреспондентащка хIам бир США Компарте генеральни секретара Гэс Холла. Парте къамни комитето из решени тIаийцай, аьлар Холла, тIехтьара политически событеш бахьан.

Президента поста тIа а кхыча веташ тIа а бахийта кандидаташ харжаргба, тIатехар Холла, июль бетта парте съезд. Коммунистическа парте кандидаташ хоржаний бюллетенаш тIа юкъебахийтар юридически хелонаш йолаш хилар теркал а деш, США Компарте харжархой тIаьхехаргба хоржаний бюллетенаш тIа коммунистически кандидатий фамилеш дIаязъе.

Инди. Хардварде (уттар-Прадеш яха штат) Советски Союза новкъосталца хьалъеш латт Азе эгара боккхагIчарех йола еза-боккхача электрооборудоване завод. Советски специалисташа новкъостал ду оборудовани вIашагIйоллача, шоай опыт а знанеш а хIиндий коллегашка дIател.

Сурта тIа: завода механосборочни цехе. Сверлильщика специальность караерзае хIиндий болхлочо А. Дейнуна новкъостал деш ва ленинградски инженер Л. П. Орлов.

В. Соболева сурт.

ТАСС фотохроника.

Къона болхлой кийчбу

Токараш, фрезеровщикаш, промышленни оборудованена ремонт ю слесараш, формовщикаш-литейщикаш арахец № 3 йолча профессионально-технически училищо.

ХIанз цига шера хийна демарахой производствени практике ба. Тайп-тайпарча чоалханерча машинашца, слесарни станокашца, ТВЧ яхача лакхача частотни установкашца кийчъь я деларахоша практически балхаш ду мастерской.

Хургболча къоначъ болхлоша Ленински комсомола юбилея вIашагIболхахам хьалхеганна культура айяран мастерской оборудованена дика доалдераш шерра яхь а йоарнаь мастеранйи хургболча болхлойи пхиьа 20 рационализаторски предложени производствена юкъедахьа аьнна доа дендад.

Деларкхошта производства гIулакх Iомалеш йолча А. И. Хватилина пхьаьа фрезерни станокашта лаьрхIа йола зоанкани приспособленеш латта бIарча комплект кийч а дь производствана юкъе бихьай. Хьехархочо М. С. Кулинича новкъостал а деш оатталашта кIоарга Iургаеш доахаргдола приспособлени, хIаьта мастер-наладчик Н. Минчарнев дерзадаь даьттача трубкаш аьмках Iургаш доаха шир кондуктор, хьалхоа [illegible] предложени оттай.

Училищашка къона болхлой декхарIа кийчбаран боккха преимущества цар кIаьу практика лакхача боарах тIа хилийтара кхоадашь бахьахь декара производствени процессеш. Iилма лерма тIа вIашагIбехьбоакхх пар балхьен. Бакх пайда юбу программах Iомалеш дезачох, производствени задани кхоачашъяра долча программированни картех, письменни инструктированех. Цу деррига тоба хулийт керлача тайпара къонача болхлой кхьахьегамна режим кхетие а, заводе производствени практикех уж болча хана царна новкъостал задани яда а.

Вай республикерча предприятешка болча мотта Iомабалча къонача болхлоша шоаш Iомадаьчох болаш пайда а эцаш хьайхане аьльат. Царех ба «Красный молот» кхаъ заводе практике болда А. Троценская, веххьекта оавадера А. Гаченков И. Чувантов, кхыбараш.

И. ВАСИН.

Хlанз, космосе укхита сихха дегIадоагIаш хиларна дувзадеина, Бетто шийна уйла тIехь Iилмахой яр за на Iеш. Лаьттан тIа мел балача цхьа а Iилмахоша шоай каре мел йолча средствашца Iомаьа Бутт.

Бутт — Лаьттан спутник яхача дешашIан да из Лаьттанна гонахьа. 37 1/3 дийнахьы буси бизза го а боакхдаш, къестаьш хIаар. Цунаш болча хана гобаьнхь но шин свава гонахьа а. Из бальан долаш массаза а лаьттагахь бераабаь хулар ккха оагIув ба цун. Цу тайпара Бетта тIехен тIара вайна массаза а зелураш цун кхьа участикаш я. Цунах тена хаьа хургдац кхыметтех турких бIарге ца доалаш Бутт вийча а.

Цхьан хана бакъдеш дийцад, зелаш волча сага кхь бIаргагу Бетта тIара ахаш, ма «сай хьалдьинача Адаммаэ сибат да аьнна а хеташ. Цхьабакъда, уж къамаьлаш фальгIал дIахо кхы хIанза зашицца хоярда цурмал чу гIолла Бутт вийча. НагагIа санна астрономически цурба чу гIолла хьежача, Бетта тIехено цецдоахаргда вай, хьажагалуваш а доацаш, боккъонца шин долаш долча суртацна. Бетта тIара бIаргагу 8—9 километр лакха лоамаш. Царех тоххаьй лаьттан тIа техкаш йола цIераш Кавказа лоамаш, Альпаш, и. кх. дI. Масала, 1959 шера 12 сентябре СССР-е сигалхийта космически ракета Iоессай Бетта тIарча Кавказски лоаманта гална йоацаш. Бетта тIехен тIа дукха а кратераш — гIоагара хьисапера лоамаш. Бетта тIа вулканически изверженеш хилар бахьан лолаш хьалхиннаь аьнна хеташ да уж. Цхьайола кратераш Бетта тIа метеоритий легарах хинна хила а тару.

30 МАРТА КХАЖ ТОХ

1966 шерарча пачхьалкхен чухьарча ахо процент йолча кхаж боагIача заема йийтааргIа, арегIанара тираж хул Лырице 30-ча марта.

СССР Гострудсберкассай Пачхьалкхен банка Госкредитен перттерча управление ТАСС-а корреспондентага хаам бир, тиража тIа кIара рандадагIа лоаабеш 512.560 сома мaьха 9.400 кхаж хиларах. Царна юкъе кхаж боагIаргболаш да 5.000, 2.500, 1.000, 500, 100, 40 сом.

Цу заема цхьаькка тираж 15 июне Кремлане хургья. 1968 шера пачхьалкхен ахо процент йолча чурча кхаж боагIача заема тиражеш хургья июнта 30 июне, 15 августа, 30 сентябре, 15 ноябре, 30 декабре а.

(ТАСС инфо.).

БУТТ — ЛАЬТТАН СПУТНИК

Къилбехьача Бетта тIара бIаргагуш долча Iаьржача кIаьдех «фордаш» оал. Цхьабакъда, цу Бетта фордашка цхьа тIадам а хий хац. Уж Бетта тIа шаьра аренаш я лоамашта лохехьа гIолла дIалдаш. Бетта тIа атмосфера яц, цудухьа цу тIа хий хила а йиш яц. Маьлхо телача сердалонца сийрда бухьа Бутт. Бетта тIара сердало шоай тайпарча приборашца талха йиш я, из боккъонца маьлха ярмеот хIама яц аьнна а. Бутт бIарга ца гуш хенаш хул (керда бутт хьахулаш). Цу хана Маьлхан Лаьттаннен юкъе нийсалуш а вайна бIаргагуш йоаца оагIув сийрдабоалаш а хул Бутт. Цу хана Маьлха лажхе е лохе гIолла тIехболл из, хIаьта шера ноабанегара пхенаьсто ахачцаца маре къайлабоаккхац цо Малх (берриги а е цхьадолча лакхе (Цу хана велу вайна Iалдж чу нагтахьа мара хулаш доаца хIама—Малх лоацилга. 1968 шера шоза лоацаргба Малх — 28-ча мартех 22-ча сентябрех. 28-ча марта Малх лоацар Къилбехьен Африке, Антарктиде зелургда. 22-ча сентябре Малх лоацар зелургда НохчГIалгIай АССР эррига территоре тIа. Малх лоа болабала гор. Грозне 13 сахьати 15 минути яьча хургда, чекъахенар — 15 сахьати 39 минути яьча. 14 сахьати 30 минути яьча Малха дошхагIа дола лакъа — 80 процент бетто къайладаьнкха хургба. Луно чIоагIа бехалдовоарга.

Хоьш да, Лаьтта магнитни полех радиационни поясаш (чухьарен арахьарен) йолаш хиналга. Лаьттан радиационни полеш хьагучакьхай искусственни спутникий космически ракетий новкъостала.

Бутт толкамаш доча доархIаме этап хиннай Бетта тIа Iоховаргйолаш автоматически станцеш сигаяьхийтарала Бетта искусственни спутникаш хьаррах.

1966 шера 21-ча декабре СССР-е сигалхийтар «Луна-13» яха автоматически станци — Бетта тIа хIаьза Iохайна шондагIа аппарат. Цу станце шин механизм яр приборех сигалхульам. царех цхьаьниа тIа грунтометр яр. Йоккха йоацача реактивни двигатела новкъосталца грунтометр Бетта тIехен тIоалах чуххай 20—30 сантиметр кIоарга. Цу тохкамаша вайга тоба хулийт Бетта тIехен тIоан чIоагIал лаьттан тIоанех дукха а мехагIа хилар бакъое, хIаьта механически свойствашка хьалача Беттен Лаьттани свойстваш цхьатарра хIана ах аьнна я. Iилмайна Iалахьате боккха доархIам болаш я уж факташ, хIана аьл ча вайга эттара хьалха йиш хиннай юкъарчаз доацаш доахача зечамна гIолла лаьттан тIехе миштай ха.

ХIанз дувна йиш я вай Бетта геологи хьахмарах мотто, детIадарах а, хIаьта из чIоагIа практически доархIам болаш да Лаьттан геологена а. Бутт хьа миштa хиннаб йиш тайнара хеташ дар. Цхьабараш йоахар, Лаьтта а Бутт а вIашагIдоаллаш цхьа ТЕЛА хиннад. ХIаьта эволюци хилар бахьан долаш Бутт Лаьттах дIа а къаьста, цун спутник а хинна дIабахаб (Д. Дарвина гипотеза). Академика О. Ю. Шмидта аьхад, планетий спутникаш планеташта юкъерча метеорни веществах шоаш хьахиннай. Iилмаш чура из къовсам къоастабе новкъостал дергда Бетта геологи детIайоаларо. Цу тайпара, бакхадина хIамаш лучаздергдолча дIакхача доахи вай. ХIаьта 400 шу хьалхагIа сигалерча седъех лоалама хIама хоаш ийча хиннад. Сигалара седъий: Малх, Бутт, планетеш — дарьаш доархIаш хиннад. Къилбаседехьа дахача халкъашна Маьлха корта бетташ хиннаб, Къилбехье дахачар — Бетта, Африкин IарбИй континентех мехкашка бIарччача шера Iилмеца йIоахьх латт. Экватора юххе дахача мехкашка малх делкъийга кхьачача хана цийсса керта тIа хул. Изтта чIоагIа йIоахха йолча хьалашка кхашна болх бyдургболаш хилац. Бийсанна бергболаш бут болх, цудухьа хIама а бийсанна дла дезаш хул. Изтта юкъедаьннад марха. Бетта сердалоно новкъостал ду бийсанна болх бара. Цигтара хьалхаладеннад буса бол наха Бетта сужене ухилга в. Къилбаседехьа бахача наха иштта доархIам болаш бац Бутт, цига массаза а йIоалагIа, Маьлхага сатессаш хул.

Вайцига а унвербуллаш хиннай нах Малхи Бутти лаьццача. Iалашна къовсам лоаттабе шоай низ да хиларах, цун законаш шоаргта ца довзарах Iалам тIех диза доархIаш хиннах наха. Иштта хьалхиннаб Iаламах, дала а АлдахI хиларах бола, дьянай формехьа вайна юкъебена харц кхетам.

ХIанз Веселенах дола Iилма хердача замай чу деннад. Тахьа дац эгара хьалхара космонавташ Бетта тIехен тIа IобоссаргбоIа дешош. Бетта чIоагIа тохкамаш деш хатт США а. ХIанз тешаме ала йиш йолаш дикосмосе бола никъ деррига адамашта хьабийлла ба аьнна.

И. Д. ПИУНОВ,
физико-математически Iилмай кандидат.

Спорт дукхаезар

Дукха дар спорта тайпаш. Бакъда [illegible] къаьстта безаш гIабохар. Из дар шийн лоIамерча вIалтохаргах латар. ЗIамига вар цу хана. Шоло доша вагIар. Деларах мукъа мел йола ха школьни спортивни зале дIаьхора цо.

Мадарра аьлча цу хана Муртазалиев Адама дукха аьттув балацар. Шийн хамадарчарпа латташ молдагIча аьшака а котало Адамага кхоачар, цхьабакъда шийна шин боламагIа бараш а эшабе безаш бар. Цхьаза ше ийшача из чIоагIа хала а хийтте сихха чуводар Адам, хIаьта а дог дилацар шийна дукхалезача хIамах.

Шийн эррига мукъа ха шийна дахьа йийкъар Адама. Эттара хьалха спортивни зале водар из. Ше цигара вайча библиотеке водаь. Цига дешар шийна дукхаеза спорта тайпа дувцаш дола литература. ХIаьта дикагIболча спортсменашца беседаш йора. Цар къовсамаш лоаттабеча хала царна юхера хьажадацар. Цу деррига а шийн толам белар.

Цунна вIалтохаргах хьата аравоалар шийх дукха тешаш хилацар. Хоара царна Адамаца къувса этта хургдоацазга. Деларкхошта юкъерча спортивни цхьамехка котало на йоакхкаш цIаьхха а висацар Муртазалиев.

Школе шийна а вальна Грознерча № 3 йолча профессионально-технически училище дешна вахача ким а дукхагIа безам тIабахар вIалтохаргах латара. ХIаьта санна хIанз а шийн мукъа мел йола ха ше но бохьарна цхьана спортивни зале дIахьера. Толама тIехьа толам боакхар Адама.

Низ бола къона спортсмен вайга «Трудовые резервы» ДСО тренера, спорта мастерала кандидата Дахкильгов Махьмада. Ше кулгалдеча секце дIаязвир цо Муртазалиев. Спортсмена планови спортивни нагрузкаш телаш, дикне тренировкаш яйташ цунцара къастадар тренер. Цар шичне а хьийта къа зезьа дайзир. ЗIамигача а йоккхача а яхьашка хьалхара меттигаш йолхар Адама.

Республика эррига профтехучилищашта юкъе хьалхара меттиг яккхара укх шера хиннача яхье а котало цунга кхачар. Цхьаь-цхьа ийшанар Муртазалиев цу яхье. Цул тIехьагIа «Трудовые резервы» яхача шийн лоIамерча спортивни общества хьалхара меттиг яккхара хиннача яхье а хьалхара цIи Адама яр йоакхх.

ТIаьхха а хайнанза тренировкаш, тренировкаш. Дукха ха яц республике хьалхара меттиг яккхара шийн лоIамерча вIалтохаргах летачар республикански чемпионат дIайиххьа. Цу чемпионате а белгала вар цхьа бола къона спортсмен Муртазалиев Адам. Кагийча наха юкъе республика чемпион хилар цоь. Атта аьккхалш ца сийлен цIи, бакъдаь йоагIеш-и ешай цунна из.

Шийга кхачачох кхоачаваль Iац Адам. Дошаза дукха да, из каралерзаде беза. Цулухьа из а хьинар а кхоле йиш яц. Из цо дика кхета а лу.

«Сакъерламе а хеташ бу да из сапна болча спортсменашца бола, — йоах Муртазалиев Адамах цун тренера Дахкильгов Махьмада. — Дог гIоадоаках цо хьаладьа гIулакх селла дукхаезаш волча саго. Хьайна мел хоар, эррига а хьай опыт, говзал цунна дIалла лог а доагIа.

Ала деза башха дика спортсмен хиларал совгIа цо дика вагIача а дика хьекхамаш гайташ Адам хилар. Дика деш. Училища общественни балара юкъе хьинаре дакъа лоац. Из из училища спортивни секцеш кулгалдер. IуйренIйнара а производственни а гимнастикаш цо чакхйоах, комсомолец хиларца шийна комитето тIадилла моллагIа а гIулакх кхоачаш ца деш цIаьхха а Iийнадац.

Цхьа хIама да цIаьхха а Адама дагара ца доалаш. Физкультурах специальни образовани хургйолаш дешара занеш йистеяккха лерхI цо. ХIаьта хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдечарех цаI да Муртазалиев Адам. Цига а цун толам бадар лов.

[illegible]

ВАЙЧАРГА — ШОЛЛАГIЪЯР

Къилбаседа Кавказа спартакиада зачетах классически вIалтохаргах латара кхьаш дIаьхош кхь дийнахьа къовсамаш лаьттар «Красный молот» завода спортивни Дворце. Цига дакъа лоацаш бар Дагестана, Черкессий-Балкхарой, Къилбаседа-ХIирий, Нохч-ГIалгIайчех, Калмыцки республикай, Ставропольски Краснодарски краий, Карачаево-Черкесски автономни области, кхычахьара а низ боламагIа бола спортсменаш.

Хьалхара общекомандни меттиг Ростовски областа командага кхьачар, шоллагIъяр вай республикен кхоалагIъяр Къилбаседа-ХIирий АССР-ен командина кхьачар.

Дика хьокхамаш гойтар кхье Нохч-ГIалгIайчен спортсменашна. Спартакиада чемпионаш хилар вуъ грозненцах. Уж ба Гвоздиков, Албаков, Ливкин, Карагеур.

Яхье хакъа лаьчачарна грамоташ, маьхера совгIаташ, памятни значокаш елар.

[illegible]

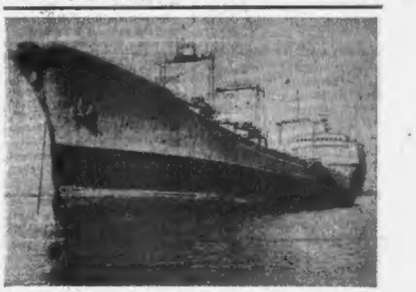

Румынерча Галаци кемай верфе дь 12500 тонн хила доза «Петрошень» яха эттара хьалхара рудовоз.

Агерпресса — ТАСС-а сурт.

Хаоттам

Тахан республике гIолла Грозне йолчан а йоаца, кIезиг-дукха мархаш хургья, къилба-малхбоалехьара цкъарчох лаьгIа а болаш, тIемнха гIаьхьа а хьекхаш мук хургба, 10—15 градус йIовхал хургья.

24-чен 25-чен марта кIезиг-дукха марха хургья, йолчан а йоацаш, тайп-тайпарча метIоно шкахьара цкъарчох лаьгIа а болаш, тIемнха гIаьхьа а хьекхаш мук хургба, температуре буйсанна 3 градус шийлагара 2 градус йIовхала а кхоачаш, денохьа 12—17 градус йIовхал а йолаш хургья.

МЕТЕОСТАНЦИ.

Редактор
М. К. ЛЬЯНОВ.

ЛадугIа, хьажа

30 март.

РАДИО 6.30 — Нохч-ГIалгIайчен хьтелерадио (нохчий меттала). 6.45 — Ахкарах. 6.50 — Хоамаш. 7.00 — Москва. 7.10 — «Грозненский рабочий» «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.20 — «Передачай программа. 7.55 — Москва. 8.15 — «Серло» газета обзор. 8.25 — «Доккхаш хиналаш» яха передача (эрсий меттала). 8.35 — «ДоттагIаш» яха лекцерча классикий деша лагIача беравтa йола передача (эрсий меттала). 9.00 — Москва. 15.00 — Передачай программа. 15.05 — «Тракторист Алибак» яха Аушева дувцар (гIалгIай меттала). 16.25 — Ахкарах. 16.30 — Къона (эрсий меттала). 17.00 — «Зори Кавказа» яха радиожурнал ([illegible] меттала). 18.00 — Шун хаттарашта жоп ду (гIалгIай меттала). 18.10 — РадиоладугIархой дехар кхоачашдеш оттаду концерт. 19.00 — Москва.

ТЕЛЕВИДЕНИ. 15.00 — Кинокхьйсберай клуб. 16.05 — Спортана передача. 16.30 — Бакъахлочох дьыкха фильм. 16.30 — Кхартре хIамаш дIа миште оттаергья. Художника хьехамаш. 17.15 — Берашта. «Нахолепона» яха художественни фильм. 18.00 — Дунен мехкашта юкъе хеттача хьалашк доза къамел. 18.30 — Киножурнал. 18.00 — Хала дайта Iомале. 19.05 — М. Горькийна хеталь литературин сийре. 20.05 — Нохч-ГIалгIай мехка Советски Iаьна эттa 50 шу дизарга..., «Котлеччий номечка». 20.35 — М. Горький ваь 100 шу дизарга. «Мальва» яха художественни фильм.

30 март

РАДИО: 7.10 — «Грозненский рабочий» газета обзор. 7.20 — Хоамаш. 7.30 — Москва. 8.30 — «Ленинан некъ» газета обзор. 8.30 — Шоана дукха еза эшарий концерт. 9.00 — Москва. 15.15 — Передачай программа. 15.20 — Леонидйи эттагIенайи хьалаб очерк (нохчий меттала). 15.40 — Ахкарах Михайлова дувцар (эрсий меттала). 17.00 — Къонаш (гIалгIай меттала). 17.20 — Нохч-ГIалгIай ахкараш. 18.00 — Москва.

ТЕЛЕВИДЕНИ: 15.00 — Школьникашта. Биологически викторина. КхоалагIа передача. 15.36 — Бакъдолчох дьыкха фильм. 16.05 — Лермонтова цIерагIча театра оттаду [illegible] «Белоснежка и семь гномов» яха спектакль. 17.45 — Киноочерк. 17.55 — «ДоттагIален плотина» телевизионни фильм (гIалгIай меттала дошкх). 18.15 — Вай заманхой Кагирхой программа. 19.05 — Церковой обозрени. 20.05 — Берашта дола фильм. 20.15 — М. Горький ваь 100 шу дизарга. «Челкаш» яха художественни фильм. 21.10 — Заявкех оттадаь концерт.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Ленина улица, 11 (3-гIа этаж).
Телефонаш: редактора—3.44.06; редактора зам.—3.39.11; бехктохкана секретара—3.34.30; партийни ахарен, культурин, промышленностен отделий—3.42.30; юрта болхамех письмойи отделий—3.42.28.
АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Ленина, 11 (3-й этаж).
Телефоны: редактора—3.44.30; зам. редактора—3.39.11; ответственного секретаря — 3.34.30; отделов партийной жизни, культуры, промышленности — 3.42.30; отделов сельского хозяйства и писем — 3.42.28.
«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революце проспект, 7/84.
Типография изд-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции, 7/84.

СФ04053. Заказ № 1369.